75. Torstaina 31 päivänä lokakuuta 1991

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi energia-avustuksista. 2435

Hallituksen esitys n:o 140
Talousvaliokunnan mietintö n:o 14

Ainoa käsittely:

2) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1990 2437

Mainittu kertomus (K 7)
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7

3) Ehdotus Suomen, Norjan ja Ruotsin välillä Pohjoiskalotin koulutussäätiön perustamisesta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 2441

Hallituksen esitys n:o 111
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

Ensimmäinen käsittely:

4) Ehdotukset laeiksi ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista säännöksistä ..... „

Hallituksen esitys n:o 78
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

5) Ehdotus laiksi Belgian kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan lisäsopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 2446

Hallituksen esitys n:o 128
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36

6) Ehdotus laiksi Espanjan kanssa tulon ja omaisuuden kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys n:o 129
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37

7) Ehdotus laiksi kuntien yleisestä kalleusluokituksesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 138
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 6

8) Ehdotukset laiksi vapaakunnan oikeudesta poiketa eräistä säännöksistä ja määräyksistä annetun lain muuttamisesta ja laiksi vapaakuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 131
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 7

9) Ehdotukset laiksi kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimusta muuttavien vuosien 1980 ja 1984 pöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä pöytäkirjojen soveltamisesta ja laiksi ilmailulain muuttamisesta 2447

Hallituksen esitys n:o 77
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3

S.

10) Ehdotus laiksi tieliikennelain muuttamisesta ... 2447

Hallituksen esitys n:o 51
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 4

11) Ehdotus laiksi raakapuun mittaus- ja valvontatoimesta vientikaupassa annetun lain kumoamisesta ... „

Hallituksen esitys n:o 36
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5

12) Ehdotus laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ... „

Hallituksen esitys n:o 100
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 7

13) Ehdotukset laeiksi eräiden työlainsäädäntöön kuuluvien lakien kumoamisesta ja muuttamisesta ... „

Hallituksen esitys n:o 122
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 4

Esitellään:

14) Hallituksen esitys n:o 167 opintotukilainsäädännön muuttamisesta ... 2448

15) Ed. Astalan ym. lakialoite n:o 83 opintotukilaiksi ja laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta ... 2469

16) Hallituksen esitys n:o 168 laiksi oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta annetun lain muuttamisesta ... „

17) Hallituksen esitys n:o 169 laeiksi tuomiokuntain hoidosta annetun lain 5 ja 8 a §:n ja raastuvanoikeudesta annetun lain 4 a §:n muuttamisesta ... „

18) Hallituksen esitys n:o 170 kansaneläkelaitoksen henkilöstön eläkevastuun kattamista koskeviksi säännöksiksi ... „

19) Hallituksen esitys n:o 171 laiksi turvapaikan hakijoiden vastaanottoasemista ja -keskuksista ... „

S.

20) Hallituksen esitys n:o 172 työttömyyskassalain 29 §:n muuttamisesta ... 2470

21) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 82 laiksi lapsilisälain muuttamisesta „

Pöydällepanoa varten esitellään:

22) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 38 hallituksen esityksen johdosta laeiksi korkotulon lähdeverosta annetun lain muuttamisesta sekä tulo- ja varallisuusverolain 59 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 52) ... 2471

23) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 39 hallituksen esityksen johdosta laiksi aluevaihdosta valtion ja Helsingin kaupungin välillä (HE 94) ... „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Andersson, Biaudet, Donner, Enestam, Haavisto, Hautala, Hurskainen, Jaakonsaari, Jouppila, Juhantalo, Jurva, Jätteenmäki, Kauppinen, Kekkonen, M. Laukkanen, Lipponen, Louekoski, Luhtanen, Moilanen, Mäkelä, Norrback, Näsi, Ollila, Paloheimo, Pelttari, Ranta, Riihijärvi, Rusanen, Ryynänen, Saastamoinen, Suhonen, Tiuri, Turunen ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Hautala, Ranta, Jaakonsaari, Louekoski, Turunen ja Moilanen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Turunen, virkatehtävien vuoksi edustajat Jouppila, Juhantalo, Luhtanen, Paloheimo, Rusanen, Tiuri ja Väyrynen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Enestam, Kääriäinen, Näsi, Pelttari, Riihijärvi ja Saastamoinen.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 215, 218, 233 ja 239. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi energia-avustuksista

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 140
Talousvaliokunnan mietintö n:o 14

Puhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 14. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laiksi energia-avustuksista on varsin myönteinen. Sisältyyhän tähän mahdollisuus, että kotimaisten polttoaineiden tuotantoinvestointeihin myönnettäisiin valtionavustusta maksimissaan noin 25 prosenttia hyväksyttävistä kustannuksista ja lisäksi muilta osin jopa 50 prosenttia kustannuksista.

Olennaista tässä kuitenkin ovat tietysti mielekkäät kohteet. Viime aikoina kehitys on mennyt voimakkaasti siihen suuntaan, että nyt meillä on suorastaan huutava tarve ruveta käyttämään enenevässä määrin puuta energian lähteenä. Tähän on syynä toisaalta metsiemme tila ja käytön tilanne ja toisaalta ne havainnot, jotka on tehty viime aikoina tieteellisissä tutkimuksissa energiaviljelystä.

Ensinnäkin metsiemme tilasta muutama näkökohta:

Viime aikoina olemme jokainen oppineet sen, kuinka selluteollisuus ei tällä hetkellä tarvitse kaikkea sitä puuta, jonka metsämme tuottavat. Meillä hakkuusäästö muodostuu vuodessa jo noin 30 miljoonan kuutiometrin suuruiseksi. Kuitenkin metsänhoidollisesti olisi täysin välttämätöntä suorittaa harvennushakkuut ajallaan ja käyttää tuo puu mielekkäästi hyväksi. Jollei harvennushakkuita suoriteta ajallaan, riukuuntuvat monilla alueilla metsät huolestuttavassa määrin. Tämähän kai ei ollut alkuperäinen tavoite, kun metsänhoidolliseen toimintaan ryhdyttiin Suomessa saksalaisen esikuvan mukaan.

Olen tuonut tältä paikalta monta kertaa aikaisemmin esille sen, että metsänparannusvaroja tulisi lisätä ja kytkeä niiden käyttö puun käyttöön energian lähteenä. Jotta se puu käytettäisiin, tulisi maahamme taajamiin perustaa 50—100 kappaletta 10—20 megawatin laitoksia, joissa tuotettaisiin toisaalta sähköä ja toisaalta kaukolämmöksi sopivaa lämpöä.

Arvoisa puhemies! Tähän on tullut aivan mielenkiintoinen uusi ulottuvuus energiaviljelyn mahdollisuutena. Olen ollut joskus aikaisemmin hyvin skeptinen sen suhteen, onko energiaviljely energiataseellisesti positiivinen vai ei. Nyt olen saanut eri puolilta Eurooppaa ja Pohjois-Amerikkaa raportteja, jotka kaikki osoittavat, että energiaviljely on energiataseeltaan positiivinen. Jos lasketaan energia ulos, energia sisään -suhde, niin heikoin suhde on 5:1 ja paras 20:1. Tuoreessa ruotsalaisessa tutkimuksessa suhde on 15:1, siis varsin myönteinen. Näissä laskelmissa on otettu huomioon kaikki mahdolliset energiavirrat. On lähdetty jopa siitä, että kun traktoreitakin ja koneita käytetään tässä tuotannossa, on otettu jopa huomioon malmin louhinnassa käytetty energia, niin että tase on todella oikein laskettu kaikilta osiltaan.

Suomessa on tutkittu myöskin sitä, mitä kasvia voitaisiin käyttää energiaviljelyssä viljelykasvina, ja tämä kasvi on Salix viminalis -niminen pajulaji, josta on kehitetty sellaisia klooneja, jotka soveltuvat tähän tarkoitukseen erittäin hyvin. Suomessa valitettavasti energiaviljelyyn tähtäävät tutkimukset lopetettiin 1985.

Ruotsissa näitä tutkimuksia on jatkettu katkeamatta ja myös ryhdytty soveltamaan järjestelmää käytäntöön. Ruotsissa perusteena ovat olleet energia, maatalouden ylituotanto ... (Hälinää)

Puhemies (koputtaa): Pyydän hiljaisuutta istuntosaliin!

Puhuja: Kiitoksia, arvoisa puhemies! — ja ympäristöpoliittiset syyt. Ruotsissa voimassa olevassa lainsäädännössä energiaviljely on luokiteltu pellon metsityksen ja viherkesannoinnin rajamaastoon. Tämä käytännössä tapahtuu siten, että alkuvaiheessa myönnetään viljelyn aloittamiseen kerta-avustus, joka on siis verrattavissa lainsäädännöllisenä ja menettelytapatoimena pellon metsittämiseen. Seuraavassa vaiheessa, joka on viljely- ja vihdoin korjuuvaihe, vertaus

tapahtuu viherkesannointiin ja myönnetään viherkesannoinnin tapainen korvaus vuodessa.

Ruotsissa tuotantotoiminta on järjestetty tuotantosopimuksilla. Muun muassa Örebron 140 megawatin voimala on tehnyt energiaviljelyhakkeen toimitussopimuksia suuren määrän viljelijöitten kanssa ja sopimuksissa on sovittu, että hinta vastaa kulloistakin maailmanmarkkinahintaa. Tarkoittaa sitä, että se on vertailukelpoinen energian hintaan vapailla markkinoilla. Ruotsissa tämän järjestelmän mukaisesti on käytössä jo 10 000 hehtaaria maata ja tavoite on vuoteen 2000 mennessä saada 200 000 hehtaaria tällä tavalla käyttöön. Siis hyvin merkittävä koe on meneillään, jota suomalaisetkin voivat hyvin tarkkaan seurata.

Ruotsi on mennyt meitä edelle myös Oecd:n Geneven hiilidioksidipäästöjen vähentämistä tähtäävän sopimuksen tai julistuksen realisoinnissa. Sen mukaisesti on siellä säädetty selvästi tavoite hiilidioksidipäästöjen vähentämisestä ja tällä ratkaisulla on myös tuettu tietysti energiahakkeen tuottamisen mahdollisuuksia, tehty siitä tällä tavalla kilpailukelpoinen ja saatu eräällä tavalla hintaetua energiapajulle.

Suomessakin on nyt tehty Joensuun yliopiston taholta selvitys siitä, millä tavalla yksityistaloudellisesti tämä järjestelmä toimisi kannattavasti. Talouslaskelmassa on asetettu 6 prosentin korkotavoite ja se saavutetaan nykyisillä energiahinnoilla niin, että tätä viherkesannointia vastaavaa tukea maksettaisiin vain 640 markkaa hehtaarilta vuodessa.

Kun otetaan huomioon, että meillä maksetaan varsin monella lohkolla erityiskasvituotannossa jnp. yli 5 000 markan tukia per hehtaari ja vuosi, niin tässä on todella järkevästä vaihtoehdosta kysymys, johon kannattaa tukeutua mahdollisimman pian. Jos vielä Suomessa tarpeen mukaisesti esimerkiksi EY-maita seuraten fossiilisille polttoaineille asetettaisiin hiilidioksidi- ja rikkipäästömaksut, energiapajuhakkeen tuottaminen tulisi vieläkin edullisemmaksi tällaisessa kilpailutilanteessa. Tässä koko menettelyssä on se hyvä puoli, että pelto säilyy viljelykunnossa. Se on siis aktiivisen hoidon kohteena jatkuvasti ja poikkeaa siten perinteisestä pellon metsittämisestä radikaalisti.

Arvoisa puhemies! Jos näin meneteltäisiin, olisi sillä nopeasti työllistävä vaikutus hajaasutusalueilla, valuuttoja säästävä vaikutus, vaihtotaseen vajetta pienentävä vaikutus ja ylipäätään kotimaista toimeliaisuutta lisäävä vaikutus. Jos me etsimme täällä keynesiläisittäin joitakin erityisiä toimenpiteitä elvytyspolitiikkaan, niin tässä nyt olisi erinomainen mahdollisuus ja silloin ehkä kannattaisi tätä prosenttia nostaa 25 prosentista 40 tai 50 prosenttiin alkuvaiheessa.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen on tunnetusti viisas mies. Siihen minulla ei ole mitään sanomista. Mutta tämä vihreiden taholta tullut teoria pajupuskahommista on vähän samanlainen kuin heidän ajatuksensa siitä, että energiatuotantoamme korvataan tulevaisuudessa tuulimyllyillä, jotka ovat Inkoon kallioilla. Tämä Inkoon kallio -kysymys on minun omaa keksintöäni tässä asiassa.

Tällä tavalla toimien pajupuskien kanssa muodostettaisiin pelloille jälleen samanlainen tukiaisjärjestelmä, joka valitettavasti on tällä hetkellä voimassa ja joka rasittaa suomalaista kansantaloutta hyvin vahvasti, aivan samanlainen, jos on kysymys rypsiöljystä, jota alettaisiin käyttää mm. dieselmoottoreissa polttoaineena, samanlainen systeemi: Kukaan ei väitä, ettei dieselmoottori toimi sillä, mutta hinta saadaan kilpailukykyiseksi vain vähintään nykyisin maksettavia maataloustukiaisia vastaavilla tukiaisilla. Nämä ovat teoreettisia kysymyksiä.

Suomessa on hakejärjestelmää kokeiltu. Meillä on tälläkin hetkellä pusikoita Suomessa vaikka miten paljon, joita voitaisiin lähteä korjaamaan, jos se olisi ilman tukiaisia taloudellisesti mahdollista. Tällaisia teorioita on hauska täällä kuulla, mutta niillä ei ole mitään tekemistä käytännön kanssa.

Ed. Väistö: Herra puhemies! Ed. Pulliainen toi esiin mielenkiintoisia ja meille myös valiokunnassa esille tulleita näkemyksiä energian tuotannosta. Moniin näkemyksiin on helppo yhtyä. Kiireisintä on varmasti luoda edellytyksiä metsiin nyt käyttämättä jäävän energiapuun käytölle, ja tätä asiaahan on jo edistetty. Ongelmaksi ovat muodostuneet korjuun kustannukset. Työllisyyssyistä tuntuisi hyvin tärkeältä luoda korjuulle paremmat ja kannattavammat edellytykset.

Energian tuotantoon soveltuvina on tutkittu myös vapautuvien turvesoiden käyttöä. Päinvastoin kuin ed. Aittoniemi totesi, minusta myös peltojen käytön energian tuotantoon pitäisi olla mahdollista. Ne olisivat tarvittaessa käytettävissä myös viljelyyn paljon helpommin kuin jos ne ovat jo metsitetyt eri tavoin.

Esille tuli myös, arvoisa puhemies, lämpöpumppujen kehittäminen, asia, johon Ruotsissa on panostettu paljon enemmän kuin meillä. Meillähän on joitakin tuhansia lämpöpumppuja käytössä, mutta niiden kehittely on aika lailla laiminlyöty. Tätä kautta ei ole saatu maahan varastoituvaa lämpöä käyttöön.

Ed. Pulliainen: Herra puhemies! Tasolla, jolla ed. Aittoniemi on keskustelua käynnistänyt, on aika hyödytöntä sitä jatkaa. Totean vain, että yritin katsoa ed. Aittoniemeä oikein silmiin, kun tästä asiasta puhuin, että hänelle olisi kolissut perille, että siteerasin suoraan ruotsalaisia tutkimuksia ja käytännön sovellutuksia, joissa koealana on 10 000 hehtaaria. Minusta näytti jo jokin aikaa siltä, kun katsoin ed. Aittoniemeä silmiin, että se meni perille tällä kerralla, mutta ei se mennyt. Mutta ehkä ensi kerralla.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—10 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1990

Ainoa käsittely
Mainittu kertomus (K 7)
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7

Puhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Perustuslakivaliokunta on mietinnössään kiinnittänyt huomiota Euroopan ihmisoikeussopimuksen voimaantuloon. Tässä yhteydessä haluaisin nostaa esille suullisen käsittelyn tuomioistuimissa, mikä liittyy Euroopan neuvoston sopimuksiin.

Tällä hetkellä kai korkeimmassa hallinto-oikeudessa tämä on käytössä sen jälkeen, kun työtuomioistuin oli sen ensimmäisenä ottanut käyttöön. Mutta erityisesti ajattelen tässä tilanteessa niitä asioita, joista paljon oikeusasiamiehelle valitetaan, eli erilaisia sosiaalivakuutusetuuksia koskevia päätöksiä, joista valitusoikeus on erikoistuomioistuimiin, ensin Kansaneläkelaitoksen etuuksien osalta yleensä tarkastuslautakuntaan, työeläkelakien mukaan eläkelautakuntaan. Näistä molemmista valitetaan vakuutusoikeuteen, kun taas julkisella puolella on valtion eläkelautakunta ja kuntien eläkelautakunta, joista valitukset esimerkiksi eläkeasioissa menevät korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Tällä hetkellä, kun esimerkiksi yksilöllisten varhaiseläkepäätösten hylkyprosentit ovat valtavasti kasvaneet, niin että ne ovat 40 prosentin luokkaa, ihmiset ovat hädissään siitä, tuleeko heidän asiansa oikealla tavalla käsitellyksi. Ovatko kaikki tarvittavat selvitykset tuomioistuinten käsiteltävinä? Paljon kritiikkiä aiheuttaa se, että koko eläkepäätöskäsittely aivan ensimmäisestä päätöksestä alkaen tapahtuu niin, että henkilöt, jotka asian ratkaisevat, eivät koskaan ole nähneetkään hakijaa.

Kun näitä asioita on seurannut aika paljon, on havainnut, että hyvin usein käy niin, että varsinkaan valitusasteissa ei ole kaikkia papereita mukana, etenkin kun eläkettä haetaan yleensä vähintään kahdesta laitoksesta, sekä Kansaneläkelaitoksesta että työeläkelaitoksesta. Saattaa olla niin, että jotkut lääkärintodistukset on lähetetty vain toiseen laitokseen ja ne etenevät vain yhden valituksen mukana. Mutta toinen valitusaste, joka tekee päätökset itsenäisesti, ei ole välttämättä ole saanutkaan lausuntoja käyttöönsä. Näin syntyy ristikkäisiä päätöksiä.

Oma havaintoni on ollut se, että vaikka ristikkäisten päätösten poistamiseksi mm. eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntojen perusteella perustettiin neuvottelumenettely työeläkelaitosten ja Kansaneläkelaitoksen välille ja tämä poisti aika tehokkaasti ristikkäispäätökset, ei kokonaan, mutta aika tehokkaasti, niin viime vuodesta alkaen, jolloin eläkkeiden hylkäysprosentit ovat erittäin voimakkaasti kasvaneet, myös ristikkäisten päätösten määrä on lisääntynyt. Tästä ei vielä ainakaan kovin paljon ole numerollista näyttöä, mutta itse olen törmännyt näihin huomattavasti aikaisempaa enemmän.

Prosessi joka tapauksessa kestää, jos mennään kaikki kolme porrasta — siis varsinainen hakemus, ensimmäinen päätös ja kaksi valitusporrasta — helposti kaksikin vuotta aikaa. Tässä helposti tulee oikeudenmenetyksiä sen vuoksi, että nämä ihmiset eivät osaa silloin, kun heillä on valitusprosessi vireillä, ilmoittautua jokaiselle luukulle, jolle heidän tarvitsisi ilmoittautua siltä varalta, että valitus lopultakin tulee hylätyksi.

Minulla on erittäin ikäviä esimerkkejä siitä, että esimerkiksi juuri vuosina 88 ja 89 työstään sairauden vuoksi poisjääneille ihmisille, kun heille viime keväänä on tullut päätökset viimeisistä valitusasteista ja ne ovat olleet kielteiset ja kun he ovat lähteneet prosessiin uudelleen, koska he ovat edelleen työkyvyttömiä eivätkä pysty entiseen työhönsä, nyt alkaa tulla ns. juridisia hylkyjä eli he ovat menettäneet kokonaan oikeutensa. Meillä on melkein joka sosiaalivakuutusetuudessa sellaiset säännökset, joiden tarkoitus on ollut estää se, että esimerkiksi sellainen henkilö, joka on vain lyhyen aikaa ollut työelämässä mukana, ei saisi näitä etuja. Sen vuoksi esimerkiksi työttömyysturvalaissa on säännökset, että henkilön täytyy täyttää ns. työssäoloehto eli hänen saadakseen ansioon suhteutettua päivärahaa ja myös 55 vuotta täyttäneen saadakseen ilman tarveharkintaa peruspäivärahaaa on täytynyt viimeisten kahden vuoden aikana olla kuusi kuukautta työssä. Jos kaksi vuotta on valituksen käsittely kestänyt, hän ei ole ollut viimeisten kahden vuoden aikana kuutta kuukautta työssä.

Vastaavasti yksilöllisessä varhaiseläkkeessä edellytetään, jotta ylipäänsä voi hakea tätä eläkettä, että on oikeus ns. tulevaan aikaan eläkkeessä, mikä tarkoittaa sitä, että ei ole enempää kuin 360 sellaista päivää, joilta ei ole saanut työttömyyspäivärahaa. Näissä tapauksissa näitä päiviä on enemmän kuin 360. Siinäkin tapauksessa, että olisi saanut työttömyyspäivärahaa, tämä aika kuluu niin, että alle 55-vuotiaalla 360 päivää tulee täyteen vajaassa kahdessa ja puolessa vuodessa. Näin ollen valitusprosessin kestettyä pitkään henkilö jää kaikkien sosiaaliturvaetuuksien ulkopuolelle.

Tämä ei voi olla tarkoitus tilanteessa, jossa nämä ihmiset ovat olleet vuosikymmeniä mukana työelämässä. Sitten kun heidän terveytensä heikkenee, mutta ei eläkelaitosten mielestä riittävästi, jotta he olisivat oikeutettuja eläkkeeseen, he jäävät kaiken sosiaaliturvan ulkopuolelle. Ainoa vaihtoehto on enää toimeentulotuki, mutta jos he ovat naimisissa, silloin puolison tulot voi sanoa käytännössä melkein kaikissa tapauksissa sen estävät.

Tämä ei voi olla meidän sosiaalivakuutusjärjestelmämme tarkoittama kohtelu näille ihmisille, jotka ovat usein, niin kuin eri asioiden yhteydessä olen todennut, sitä ikäluokkaa, joka on viimeistään 15-vuotiaasta saakka ollut yhtäjaksoisesti työelämässä. Monta kertaa on jo 55-vuotiaana 40 työvuotta takana. Jotta näitä asioita voitaisiin helpottaa ja valitusprosessia lyhentää taikka saada valitusprosessin aikana nämä asiat selviämään ja riittävä tieto valitusasteiden käsittelyyn, juuri suullinen käsittely mielestäni olisi paikallaan myös erikoistuomioistuimissa, esimerkiksi juuri vakuutusoikeudessa.

Sitten vasta kun tulee päätös, havaitaankin tilanne. Onneksi vakuutusoikeus kirjoittaa, mitkä kaikki lääkärinlausunnot ovat olleet valituksen käsittelyssä mukana. Korkein hallinto-oikeus ei tällä hetkellä tee edes tätä. Mutta vakuutusoikeuden päätöksestä voi havaita, että tällä henkilöllä olikin monta lääkärinlausuntoa, jotka eivät ole olleet käsittelyssä mukana. Näin ollen päätös olisikin saattanut olla toisenlainen, jos ne olisivat olleet mukana, koska niitä hankitaan juuri sitä varten, että ne toisivat lisäselvitystä asian käsittelyyn.

Näin ollen toivoisin, että myös oikeusasiamiehen kanslian toimenpitein voitaisiin edistää sitä, että suullinen käsittely saataisiin erikoistuomioistuimiin, jotka käsittelevät sosiaalivakuutusetuuksia ja yleensä kaikkea sosiaaliturvaa. Totta kai toivon, että myös eduskunnan valiokunnat, myös perustuslakivaliokunta, kiinnittäisivät näihin asioihin huomiota.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Olen erittäin tyytyväinen siihen, että perustuslakivaliokunta, jossa olen jäsenenä, kiinnitti huomiota tähän aiheeseen, josta on kauan puhuttu, mutta johon ei selvyyttä ole tullut, nimittäin ulkomaalaisasioiden käsittelynopeuteen. Nythän me tiedämme — taisi olla Urho Kaleva Kekkonen, joka totesi, että fasismia on erittäin helppo myydä. Samaan lauseeseen voi liittää myös sen, että myös rasismia on erittäin helppo myydä. Me tiedämme tässäkin salissa käytetyn eräitä tällaisia puheenvuoroja, ja lehdissä paljon on rasismin myyntiä. Erityisesti rasismia maassamme kasvattaa se, että turvapaikkaratkaisujen odottamisaika on jatkuvasti pysynyt erittäin pitkänä. Silloin pääsevät esille ne henkilöt ja tahot, jotka ovat yleensä pakolaisten vastaanottamista vastaan eivätkä halua, että Suomi noudattaisi kansainvälisiä sopimuksia. Heidän on helppo todeta, että puolitoista ja kaksikin vuotta ukkokruunun kustannuksella me pidämme pakolaiskeskuksissa ihmisiä.

Minusta oli todella erinomaisen hyvä, että perustuslakivaliokunta jälleen kerran kiinnitti vakavaa huomiota tämän prosessin nopeuttamiseen. Jos todella päästäisiin joskus kolmen kuukauden tai vaikkapa puolen vuoden aikaan, se

sulkisi nimenomaan näitä sinänsä perusteettomia asioita puhuvia suita.

Holkerin hallituksen aikana tähän asiaan kiinnitettiin monissa eri yhteyksissä huomiota ja silloinen sisäministeri Jarmo Rantanen vakuutti yhtenä kevättalvena, että juhannukseen mennessä homma on hoidossa, että kolmessa kuukaudessa käsitellään turvapaikkahakemukset. Mutta mitään ei ole tapahtunut. Päinvastoin nimenomaan Ahon hallituksen aikana on jälleen tapahtunut melkein sysäyksenomainen pidentyminen näissä ajoissa. Olisi toivottavaa, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin niin lamassa kuin eletäänkin ja joka paikassa tingitään, niin että siitä huolimatta tämä ongelma, joka syö valtiomme varoja toisaalta, hoidettaisiin joillakin uhrauksilla, esimerkiksi virkakuntaa lisäämällä.

Toinen seikka, mikä liittyy pakolaisasiaan, on se, että perustuslakivaliokunta mietinnössään totesi, että turvapaikanhakijoille tulisi pakolaiskeskuksissa järjestää sellaista työtä, mitä he voisivat ajankulukseen tehdä. Muun muassa kunnassa, missä asun, on pakolaiskeskuksessa noin 150 lähinnä somalia, ja tämä pakolaiskeskus on vanhassa kartanossa, jossa on puutarhamaita, viljelysmaita ja jopa metsämaita. Siellä löytyisi varmasti sopivaa työtä näille pakolaisille, jotka sitä itse ovat pyytäneet. Jostain syystä sitä ei kuitenkaan järjestetä.

Toinen asia olisi opiskelu pakolaiskeskuksessa vaikkapa työväenopistoja, tai mitä ne ovat: kansalaisopistoja nykyisin, hyväksi käyttäen.

Sen sijaan en täysin ilman kritiikkiä hyväksyisi perustuslakivaliokunnan mainintaa, että mahdollisesti tulisi myös pakolaisten työluvan myöntämisedellytyksiä vapaille työmarkkinoille tutkia ja ehkä niitä helpottaa. Tässä asiassa tulisi olla varovainen, kun tiedetään se lainsäädännön viidakko, mikä työelämään integroituvan ympärille muodostuu eläkekysymysten ja työehtosopimusten ja monien muiden asioiden kanssa.

Esimerkiksi Ruotsissa kokeiltiin pakolaisten ottamista yleisille työmarkkinoille jo ennen kuin turvapaikka oli myönnetty. Kokemukset eivät ole olleet myönteisiä mm. sen takia, että jos todella 1—1,5 vuotta turvapaikkaa hakenut ja ratkaisua odottava on ollut työpaikassaan, on todettukin, että tämä muhammed on erinomainen kaveri, hyvä työntekijä, hyvä työtoveri. On saattanut jopa löytää elämänkumppanin siinä ajassa. On aika lailla ikävää sitten, kun tulee kielteinen päätös turvapaikkahakemukseen ja lähtö kohtimaahan on edessä.

Edustajat Hautala ja Ranta merkitään läsnä oleviksi.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä kuten aikaisempikin puheenvuoro osoitti asian käsittelyssä eduskunnassa uuden näkökulman tarpeen. Mikään ei käsittääkseni estä sitä, ettei perustuslakivaliokunta lähettäisi tämän oikeusasiamiehen kertomuksen myös lausunnolle asianomaisiin erikoisvaliokuntiin. Tässä on aika usein juuri sen tyyppisiä asioita, joihin ed. Stenius-Kaukonen ja äsken ed. Vähänäkki kiinnittivät huomiota, joissa asianomaisten erikoisvaliokuntien, tietysti yhdessä tietysti hallituksen kanssa, pitäisi ryhtyä lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin, niin että lakeja muutettaisiin, ettei ihmisten tarvitsisi toisaalta valittaa ja toisaalta viime kädessä kannella eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Toivoisin, että perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja tulevaisuudessa harkitsisi yhdessä valiokunnan kanssa sitä, että perustuslakivaliokunta tässä kuten nykyisin jo hallituksen kertomuksessakin pyytää asianomaisten erikoisvaliokuntien lausunnot. Lausukoot sitten, mitä lausuvat, mutta tämä keskustelu jo tähän mennessä osoittaa, että tällaista laajempaakin näkökulmaa tähän tarvittaisiin kuin pelkästään perustuslakivaliokunnan näkökulma.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Äskeisen ed. Skinnarin huomautuksen johdosta haluaisin todeta, että perustuslakivaliokunta mielestäni voisi harkita hänen äsken tekemäänsä ehdotusta. Toisaalta tulee mieleen, että hallituksen kertomuksen käsittely antaa kyllä myös mahdollisuuden puuttua niihin kysymyksiin, joita ed. Skinnari tässä tarkoitti. Mutta en tällä halua mitenkään vähentää hänen ehdotuksensa merkitystä.

Halusin kiinnittää huomiota perustuslakivaliokunnan mietinnön siihen osaan, jossa puhutaan ihmisoikeuksista ulkomaalaisille, heidän osaltaan. Palautuu mieleen itse asiassa sama ajatus, joka sisältyi ed. Vähänäkin puheenvuoroon siitä, että ulkomaalaislakia viimeksi säädettäessä kyllä annettiin eduskunnalle ja erityisesti ulkoasiainvaliokunnalle sellainen käsitys, että uusi ulkomaalaislaki tulee olennaisesti nopeuttamaan ulkomaalaisasioiden käsittelyä. Silloin arvioitiin käsittelyajan lyhenevän jopa kolmeen kuukauteen.

Kun tähän asiaan kiinnitettiin huomiota perustuslakivaliokunnassa nyt esillä olevan asian yhteydessä, asiantuntijat kyllä silloin osoittivat, että esitetty arvio perustui siihen käsitykseen, ettei pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrä ole niin voimakkaassa kasvussa kuin todellisuudessa on ollut. Hakijoiden lukumäärän huomattavalla lisäyksellä perusteltiin sitä, että käsittelyaikaa ei ole voitukaan nopeuttaa siten kuin alun perin arveltiin.

Tästä perustuslakivaliokunnan mietinnöstä muuten ilmenee, että turvapaikka on kuluvana vuonna myönnetty vajaalle prosentille hakijoista. Kiinnitän toteamukseen erityisesti niiden edustajien huomiota, jotka ovat suurena huolena nähneet sen, että Suomeen pakolaisia ja turvapaikanhakijoita on saapunut.

Haluaisin tässä yhteydessä myös kiinnittää huomiota siihen, mistä ed. Vähänäkkikin äsken puhui, että pitäisi hakemusten käsittelyssä päästä nopeampaan rytmiin. Perustuslakivaliokunta mietinnössäänkin lausuu, että pääpainon tulee kuitenkin olla hakemusten käsittelyajan lyhentämisessä. Perustuslakivaliokunta katsoo myös, että moniportaisen ulkomaanhallinnon keventäminen saattaisi nopeuttaa asioiden käsittelyä.

Lopuksi kiinnitän huomiota siihen ehdotukseen, jonka perustuslakivaliokunta mietintönsä loppujaksossa tekee ehdottamalla, että paluumuuttoa harkitseville tai henkilöille, jotka ennen hakemustensa lopullista käsittelyä ilmaisevat halukkuuden palata kotimaahansa että myös olisi mahdollista osoittaa taloudellisesti tukea paluumuuttoon. Nykyisten säännösten tai ainakin nykyisten tulkintojen mukaan se ei ole ollut mahdollista.

Samalla totean, että kun hallitus on ministerityöryhmän asettanut valmistelemaan Suomen siirtolaispolitiikan kehittämistä, niin nyt ainakin hallituksen ulkopuolella olevien olisi aiheellista vaikkapa käynnissä olevaa keskustelua käyttää hyväkseen antaakseen eväitä ja ehdotuksia hallitukselle, sen ministerityöryhmälle, siitä mitä tulisi tehdä Suomen siirtolaispolitiikan kehittämiseksi. Totta kai tämä on kaikkien kansanedustajien asia, kaikkien ryhmien ja viranomaisten yhteinen asia.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Aion kiinnittää huomiota samaan asiaan kuin ed. Stenius-Kaukonen eli asianosaisen oikeuteen muutoksenhakutuomioistuimessa suulliseen käsittelyyn. Mietinnössään eduskunnan oikeusasiamiehen toiminnastaan antaman kertomuksen johdosta perustuslakivaliokunta pitää toimenpiteitä Euroopan ihmisoikeussopimuksen voimaantulon osalta riittävinä. Toimeenpiteethän ovat lähinnä olleet informaatiota, koulutusta, tietopankkien luomista ja vastaavaa.

Itse olisin kuitenkin kiinnittänyt huomiota siihen, että vuosi sitten keväällä, siis toukokuussa 90, ed. Helle ja eräät muut kansanedustajat tekivät kirjallisen kysymyksen ja tiedustelivat: "Milloin hallitus aikoo ehdottaa lakiesityksiä, jotka saattavat maamme lainsäädännön vastaamaan ihmisoikeussopimusten vaatimuksia, ja missä vaiheessa hallituksen esityksen valmistelu on siitä, että asianosaisilla olisi myös Suomessa oikeus muutoksenhakutuomioistuimessa suulliseen käsittelyyn Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimen noudattaman oikeuskäytännön edellyttämässä laajuudessa?"

Silloinen oikeusministeri Tarja Halonen vastasi ja totesi mm., että "kun Suomi ratifioi Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen toukokuun 4 päivänä 1990 ja se tuli Suomen osalta voimaan saman kuukauden 10 päivänä, niin ratifioimisasiakirjansa tallettaessaan Suomi teki varauman sen johdosta, että lainsäädäntömme ei kaikilta osin vastaa Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimen yleissopimuksen 6 artiklan ensimmäistä kappaletta koskevaa oikeuskäytäntöä".

Hän totesi myös, että "oikeusministeriössä on valmisteilla menettelyä hallintokäytännössä sääntelevä yleislaki, ns. hallintoprosessilaki". Edelleen "laki tulisi koskemaan mm. menettelyä lääninoikeuksissa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa".

Hän sanoi myös, että "lain valmistelun yhteydessä selvitetään, millaisia säännöksiä tarvitaan suullisesta käsittelystä hallintolainkäytössä, jotta ihmisoikeussopimuksen velvoitteet täyttyisivät tältä osin". Edelleen "on ilmeisesti tarkoituksenmukaista, että suullista käsittelyä koskevat uudistukset toteutetaan samalla, kun hallintolainkäytön muutakin kehittämistä". Edelleen "vakuutusoikeuden ja tarkastuslautakunnan osalta selvitetään lähitulevaisuudessa, minkälaisten asioiden osalta menettelyä tulisi muuttaa siten, että se vastaa ihmisoikeussopimusta".

Näin siis oikeusministeri Halonen noin puolitoista vuotta sitten. Nyt olisi ollut tietysti mielenkiintoista kuulla oikeusministeri Pokalta, joka valitettavasti ei ole paikalla, ollaanko asiassa etenemässä, jotteivat saman kaltaiset epäkohdat toistuisi vuodesta toiseen, ne epäkohdat, joihin ed. Stenius-Kaukonen täällä viittasi.

Pidän henkilökohtaisesti hyvin valitettavana, että perustuslakivaliokunta ei katsonut asiakseen kiirehtiä tällaista lainsäädäntöä, vaan pitää nyt suoritettuja toimenpiteitä riittävinä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus Suomen, Norjan ja Ruotsin välillä Pohjoiskalotin koulutussäätiön perustamisesta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 111
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

Puhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelu:

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen tarkoituksena on muodostaa entisestä Pohjoiskalotin ammattikurssikeskuksesta itsenäinen ruotsalainen julkinen säätiö, Pohjoiskalotin koulutussäätiö. Laitoshan on toiminut 20 vuoden ajan, ja koulutusta on voitu järjestää noin 30 000 oppilaalle.

Hallituksen esityksen mukaan opetusalat ovat olleet perinteisiä eivätkä ole vastanneet tämän päivän ammattirakennetta Kalottialueella. Lapin läänin työvoimapiiri ei yhdy tähän kritiikkiin, vaan katsoo, että laitosta on kyetty uudistamaan mm. matkailu- ja muiden palveluelinkeinojen asettamien koulutustarpeiden mukaan.

Ylitorniossa sijaitsevan laitoksen tarkoituksena on palvella myös norjan- ja ruotsinkielistä väestöä. Sopimusvaltioista Suomi sitoutuu ostamaan kolmena vuotena 60 paikkaa kunakin, Norja 100 ja Ruotsi 140 paikkaa. Valtiolle aiheutuu kustannuksia noin 5,5 miljoonaa markkaa vuosittain.

Kun työasiainvaliokunnassa asia oli käsittelyssä, kävi ilmi, että opetuksessa noudatetaan pääsääntöisesti ruotsalaisia opetusohjelmia ja kääntäminen suomeksi on ollut hidasta kuulemma varojen puutteen vuoksi. Valiokunnan mietinnössä todetaankin myös koulutuksen korkeat kustannukset. Onkin erittäin tärkeätä, että säätiön hallitus selvittää valtiontalouteenkin viitaten, miksi koulutuksen kustannustaso eroaa näin paljon vastaavista kotimaisista koulutuspaikoista.

Arvoisa puhemies! Tämä olisi tietysti ollut ponnen paikka, mutta säästetään tämän kerran eduskunnan paperia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotukset laeiksi ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista säännöksistä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 78
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

Puhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6. Viime tiistaina pidetyssä istunnossa asian käsittely keskeytettiin.

Keskustelussa on ed. Nikula ehdottanut, että asia lähetettäisiin suuren valiokunnan käsiteltäväksi.

Puhemiesneuvosto on tänään pitämässään kokouksessa niin ikään päättänyt ehdottaa, että asia lähetettäisiin suuren valiokunnan käsiteltäväksi.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Jansson: Herr talman! Dagen efter den natt minister Salolainen påstås ha fastnat i hissen i Luxemburg, men ändå eller kanske tack vare detta räddade Ees-avtalet, fattade grundlagsutskottet här i riksdagen sitt beslut om kommunal rösträtt och valbarhet för utlänningar. När vi vet att detta Ees-avtal med sina berömda fyra friheter innehåller frihet nummer 4, frihet för personer att röra sig inom sfären, kan detta sammanträffande vara en händelse, men kastar enligt min mening en dubiös skugga över det som hände i grundlagsutskottet.

Herra puhemies! Tuntuu omituiselta olla opposition kanssa hallitusryhmien ainoa valiokuntajäsen, joka puolustaa enemmistöhallituksen esitystä. Kysynkin, tätenkö Suomi kansainvälistyy: Eta-sopimuksella Luxemburgissa, matkustajaverolla sekä Pohjoismaisesta käytännöstä

poikkeavalla ulkomaalaispolitiikalla kotimaassa, mukaan lukien Ahvenanmaa.

Valiokuntaenemmistön päätös on sikäli omituinen, että neljä vuotta tarkoittaa käytännössä viittä vuotta jolloin saa käytännöllisesti katsoen aina kansalaisuuden ja sen myötä sekä äänioikeuden että vaalikelpoisuuden. Onko tämä laki ylipäätään aiheellinen?

Perustuslakivaliokunnassa saimme myös tietää, että ulkomaalaisten otaksutaan äänestävän varsin hillitysti, noin 10 prosenttia, jos niinkään paljon. Vaarana on, että tällaisella lailla voi olla jopa päinvastainen teho siten, että kunnat ovat kiinnostuneita ulkomaalaisen verosta heti, mutta eivät heidän osallistumisestaan yhteisten asioiden hoitoon. Tämä on minusta aika merkillistä. Kunnalliset keskusjärjestöt puoltavat esitystä hallituksen esittämässä muodossa. Miksi hallituspuolueiden eduskuntaryhmien valiokuntajäsenet pelkäävät ja mitä? Tätä en tiedä.

Herr talman! Utskottsmajoriteten åberopar vår rättskultur som skäl för att avvika från den nordiska linjen i fråga om utlänningars rösträtt och valbarhet i kommunalval. Enligt min mening vilar vår rättskultur på samma grund som den övriga västerländska rättskulturen. Grunden utgörs av tre historiska element. Det är den grekiska demokratin som talmannen nyligen med framgång celebrerade på plats, det är kristendomen som jag föreställer mig att våra kristliga vänner här i riksdagen väl känner till och det är för det tredje den romerska rätten, som ju utgör grund för det rättssystem utskottsmajoriteten nu synbarligen misstror. Dessa tre element sätter individen framom kollektivet och det gäller i alla sammanhang i mänskligt umgänge.

Också våra grundlagar sätter individen framom kollektivet. Därför menar jag att den nordiska rättskulturen medger kommunal rösträtt och valbarhet efter tre års bosättning såsom fallet är i våra grannländer, därifrån ju för övrigt de flesta så kallade utlänningar kommer. Regeringens förslag betyder i praktiken också tre års bosättning i landet. Därför kan jag konstatera att jag för egen del och min riksdagsgrupp stöder regeringens förslag i denna fråga.

Herra puhemies! Minulla oli tarkoitus kannattaa ed. Nikulan esitystä, mutta totean lopuksi tyydytyksellä, että puhemiesneuvosto on tehnyt viisaan päätöksen asian lähettämisestä suureen valiokuntaan, missä toivon, että järki voittaa.

Ed. Jaakonsaari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä asiassa on todella merkillistä se, että ed. Jansson Ahvenanmaan edustajana käyttää tämän tyyppisiä puheenvuoroja. Suomalainen saa Ahvenanmaalla kotiseutuoikeuden viiden vuoden kuluttua avioliiton kautta, jos jaksaa hieroa takamustaan kalastajatorpan penkkiin niin pitkälti ja opettelee tala svenska, siis puhumaan ruotsin kieltä. Nyt Ahvenanmaan edustaja, jota kansanedustajana muuten suuresti kunnioitan, esittelee tämän näköisiä ajatuksia. Tekee mieli kysyä — vastauspuheenvuorossa ei saa kysyä, mutta tietenkin voi itsekseen aprikoida — haluavatko ahvenanmaalaiset antaa esimerkiksi Somalian tai Norsunluurannikon kansalaisille huomattavasti paremmat oikeudet kuin suomalaisille, meille suomalaisille, joiden kädestä te taloudellisesti kuitenkin syötte. Me suomalaiset pidämme verotuloillamme teitä hengissä ja pystyssä Ahvenanmaalla. Eikö ole irvokasta tuoda tällaisia ajatuksia eduskuntaan äsken mainitsemillani perusteilla?

Ed. J a n s s o n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Koska otaksuin, että edustajatoverini Aittoniemi puhuisi suurin piirtein näin, niin olihan minulla varsinaisessa puheenvuorossani myöskin maininta siitä, että tämä kelpaa Ahvenanmaallekin. Nyt haluaisin korjata tässä, että juuri siinä uudessa itsehallintolaissa on maininta pohjoismaisesta äänioikeudesta kunnallisissa vaaleissa Ahvenanmaalla. Se toteutetaan vaaleissa, jotka pidetään neljän vuoden päästä kahden vuoden asumisen jälkeen. Kuten tämän esityksen perusteluissa näkyy, niin tätä muutosta, tätä uutta poliittista asiaa, ei ollut aikaa ottaa mukaan uuteen itsehallintolakiin.

Henkilökohtaisesti voin vakuuttaa ed. Aittoniemelle, että olen kahden vuoden asumisen kannalla Ahvenanmaallakin kaikille, joilla ei ole kotiseutuoikeutta Ahvenanmaalla.

Ed. Z y s k o w i c z: Herra puhemies! Arvoisat kansanedustajat! Puhemiesneuvosto esittää, että tämä lakiesitys lähetettäisiin suuren valiokunnan käsittelyyn. Kun suurta valiokuntaa viime vaalikaudella uudistettiin siten, että se sai nykyisen uuden roolinsa tämän vaalikauden alusta, ajateltiin, että suureen valiokuntaan lähetettäisiin poikkeuksena pääsäännöstä jo ensimmäisestä käsittelystä esimerkiksi sellaiset lakiesi-

tykset, joissa on selvä ristiriita hallituksen ja asiaa valmistelleen erikoisvaliokunnan välillä. Tässä suhteessa nyt esillä oleva asia on tyypiltään juuri sellainen, joka hyvin soveltuu suureen valiokuntaan lähetettäväksi, ja käsitelköön suuri valiokunta osaltaan tätä asiaa.

Keskustelu, jota me nyt käymme, on eräänlaista lähetekeskustelua suuren valiokunnan käsittelyä varten, kuten asia oli ennen nykyistä suuren valiokunnan uuteen valtiopäiväjärjestykseen perustuvaa uutta roolia.

Ed. Jansson äskeisessä puheenvuorossaan kysyi, mitä perustuslakivaliokunnan enemmistö pelkää, kun se muutti hallituksen esitystä siten, että ulkomaalaisten äänioikeus- ja vaalikelpoisuus ei tulisi kahden, vaan neljän vuoden jälkeen. Ed. Jansson, ei valiokunnan enemmistö, mikä varmasti valiokunnan käsittelyssäkin oli havaittavissa, tässä asiassa mitään pelkää. Kyse on siitä, mitä pidetään tarkoituksenmukaisena aikana, jonka jälkeen ulkomaalaisten tulisi Suomessa voida osallistua kunnallisvaaleihin äänestämällä ja olemalla ehdokkaina. Hallituksen mielestä tarkoituksenmukainen aika on kaksi vuotta. Perustuslakivaliokunta kuitenkin katsoi, että se on kovin lyhyt aika ulkomaalaisen juurtua Suomeen. Me pidimme perustellumpana, että tämä aika olisi neljä vuotta, sama aika kuin on yhden vaalikauden pituus. Tuo neljä vuotta kahta vuotta paremmin osoittaisi pysyväisluonteista Suomessa ja siinä kunnassa olemista ja elämistä ja olisi käytännössä osoituksena perusteellisemmasta juurtumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kun tästä asiasta keskusteltiin edellisessä täysistunnossa, yksi aihekokonaisuus muodostui siitä, miten erilaiset olemassa olevat tai valmisteilla olevat kansainväliset sopimukset suhtautuvat tähän asiaan. Muun muassa oikeusministeri Pokka omassa puheenvuorossaan kiinnitti asian tähän puoleen huomiota. Joissakin puheenvuoroissa epäiltiin sitä, että perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaisena laki, tarkemmin sanoen siinä oleva neljän vuoden asumisedellytys, olisi kansainvälisten sopimusten vastainen tai ainakin arveluttava niiden kannalta. Muutama selventävä näkökohta suurta valiokuntaa ja toista käsittelyä varten lienee tämän vuoksi paikallaan asian tästä puolesta.

YK:n yleiskokouksen hyväksymä kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus ei edellytä kunnallisen äänioikeuden myöntämistä ulkomaalaiselle. Euroopan ihmisoikeussopimus nimenomaisesti oikeuttaa rajoittamaan ulkomaalaisten poliittisia oikeuksia. Euroopan neuvostossa valmistellaan yleissopimusta ulkomaalaisten osallistumisesta julkiseen toimintaan paikallistasolla. Sopimusvalmistelujen mukaan, kuten ministeri Pokka puheenvuorossaan viime istunnossa kertoi, ulkomaalaisen äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden saamisen edellytykseksi voitaisiin asettaa viiden vuoden maassa asuminen.

Myös EY:ssä valmistellaan ulkomaalaisten äänioikeutta paikallisvaaleissa koskevaa asiakirjaa. Komission vastavuoroisuusperiaatteelle rakentuvan direktiiviehdotuksen mukaan äänioikeuden saamisen edellytyksenä olisi, että asianomainen on asunut kyseisessä maassa vähintään valtuuston toimikautta vastaavan ajan. Meillähän valtuuston toimikausi on tunnetusti juuri perustuslakivaliokunnan esittämä neljä vuotta. Huomattakoon, että vaalikelpoisuus edellyttäisi EY:n direktiiviehdotuksen mukaan vähintään kahden valtuustokauden kestänyttä asumista. Tätä voi kukin verrata hallituksen esitykseen, joka ensinnäkään ei perustu vastavuoroisuuteen, kuten ei perustu perustuslakivaliokunnan mietinnössäkään esitetty malli, ja jossa, siis hallituksen esityksessä, vaalikelpoisuudenkin saamisen edellytykseksi riittää kaksi vuotta, kun EY:n direktiiviluonnos lähtee kahden vaalikauden pohjalta.

Edellä esittämäni seikat kansainvälisistä sopimuksista muuten löytyvät hallituksen esityksen perusteluista, sivut 6 ja 7. Mielestäni tämän selvityksen valossa on selvää, ettei valiokunnan enemmistön ehdottama neljän vuoden aika äänioikeuden edellytyksenä ole minkäänlainen ongelma kansainvälisten sopimusten, ei nykyisten eikä valmisteltavienkaan kannalta.

Kun viime istunnossa nostettiin esille myös kysymys valiokunnan mietinnön suhteesta Etasopimukseen ja kun ed. Jansson äskeisessä puheenvuorossaan myös nosti kysymyksen esille, saanen siltäkin osin esittää muutaman näkökohdan.

Eta-sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa EY- ja Efta-maiden kaupankäyntiä ja taloussuhteita luomalla Eurooppaan talousalue, jolla vallitsevat yhtäläiset kilpailuedellytykset. Tähän pyritään ensi sijassa tavaroiden, ihmisten, palvelujen ja pääomien vapaalla liikkumisella talousalueen sisällä. Ihmisten vapaata liikkumista käsitellään Eta-sopimuksessa työvoiman liikkumiskysymyksenä. Heillä on oikeus liikkua vapaasti Euroopan talousalueella työnteon tarkoituksessa ja tehdä työtä talousalu-

eeseen kuuluvan valtion alueella sekä jäädä sinne työnteon jälkeen. Näiden työntekijöiden poliittisia oikeuksia ei sopimuksessa kuitenkaan lainkaan kosketella.

Asiaa omalla tavallaan kuvastaa sekin, että EY:ssä ollaan vasta valmistelemassa poliittisia osallistumisoikeuksia koskevaa direktiiviä, kun taas solmittavan Eta-sopimuksen olennainen sisältö muodostuu niistä jo nykyisin voimassa olevista EY-säädöksistä, jotka kuuluvat Eta-sopimuksen alaan. Eta-sopimuksella ei ole minkäänlaista oikeudellista eikä edes tosiasiallista merkitystä sen kannalta, onko ulkomaalaisen äänioikeuden edellytyksenä Suomessa esimerkiksi kahden vai neljän vuoden asumisaika.

Herra puhemies! Kaiken kaikkiaan perustuslakivaliokunnan esittämä neljän vuoden aika merkitsee sitä, että Suomen lainsäädäntö edustaisi asiassa hyvää eurooppalaista tasoa. Hallituksen esitys merkitsee kiistatta sitä, että edustaisimme pohjoismaista tasoa. Suomi ei kuitenkaan aina ulkomaalaisasioissa ole seurannut muiden Pohjoismaiden esimerkkiä, eikä se mielestäni ole perusteltua tässäkään asiassa.

Oikeusministeri P o k k a : Herra puhemies! Perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan Zyskowiczin puheenvuoron johdosta sanon vain sen, että ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevan lain valmistelussa Suomi on toiminut yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa. Määräaika on käytännössä kolme vuotta niin kuin muissakin Pohjoismaissa. Kolme vuotta tulee siitä, että meillä kunnallisvaalit ovat yleensä syksyllä lokakuussa.

Olennainen asia, johon ed. Zyskowicz ei puheenvuorossaan puuttunut, on se, että tulemme jatkossakin, jos perustuslakivaliokunnan tahto tulee laiksi, erottelemaan pohjoismaalaiset ja muut ulkomaalaiset toisistaan. Tämä on tietysti olennainen muutos Euroopan neuvostossa valmisteilla olevaan yleissopimukseen. Siinähän kaikkia ulkomaalaisia tultaisiin kohtelemaan samalla tavalla. Määräaika on vain pitempi, se olisi viisi vuotta.

Olen lakiesityksen tuonut eduskunnalle luottaen siihen, että puolueet olisivat olleet antamiensa lausuntojen takana. Nimittäin kun lakiesitys valmisteltiin edellisen hallituksen toimesta sisäasiainministeriössä, se oli kaikissa puolueissa lausunnolla. Puolueet, jotka siitä antoivat lausuntonsa, puolsivat uudistusta yksimielisesti. Nyt huomaan, että puolueiden kannat ovat yllättäen vajaassa vuodessa muuttuneet. Niissä lausunnoissa, jotka silloin annettiin, kovasti kannatettiin yhteispohjoismaista linjaa.

Toistan edellisessä istunnossa käydyn keskustelun siitä, että Suomessa olevista ulkomaalaisista kuitenkin 75 prosenttia tulee Etyk-alueelta, joten oikeuskulttuuriltaan nämä ihmiset eivät kovin paljon eroa siitä, mihin me suomalaiset olemme tottuneet, joten se perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetty perustelu erottelulle ei ehkä ole aivan niin kestävä.

Kannatan suureen valiokuntaan lähettämistä. Se on varmasti ihan järkevä teko tässä vaiheessa.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellisessä täysistunnossa en ehkä tarpeeksi selvästi tuonut esille niitä epäilyksiä, joita minulla oli ulkomaalaisten eriarvoisesta, erilaisesta kohtelusta äänioikeuden suhteen Etan piirissä. Se, mitä perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Zyskowicz sanoi kansainvälisten sopimusten sisällöstä, pitää tietysti paikkansa, ja on hyvä, että se tuli tietoon.

Se epäilys, joka minulla oli, on samantapainen kuin se, johon ministeri Pokka viittasi, eli onko mahdollista esimerkiksi Etan piirissä ylläpitää Eta-jäsenmaiden tai Eta-alueeseen kuuluvien maiden kansalaisten kesken erottelevaa kohtelua äänioikeuden saamisessa. Se oli se asia, jonka itse haluaisin tietää ja kuulla ja johon perustuslakivaliokunta nyt erittäin hyvin varmasti voi saada selvityksen, kun Eta-sopimus mahdollisesti jossakin vaiheessa asian käsittelyn yhteydessä saadaan käyttöön ja voidaan tältä osin tarkistaa.

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun lain yhteydessä puhutaan kahdesta ja neljästä vuodesta, tulee hyvin äkkiä väärä käsitys, minkälaisista käytännön ajoista kuitenkin henkilöitten, ihmisten, kohdalla on kysymys.

On todella syytä muistaa, että kaksi vuottakin merkitsee vähintään lähes kolmen vuoden asumista. Mutta riippuen siitä, minä aikana kunnallisvaalikautta asianomainen henkilö on maahan tullut, se saattaa merkitä noin seitsemää vuotta. Keskimäärin voitaneen puhua, että ns. kahden vuoden aika edellyttää keskimäärin noin lähes viiden vuoden maassa olemista tapauksesta riippuen, kun taas valiokunnan enemmistön esittämään kantaan, ns. neljään vuoteen, tulee kaksi vuotta lisää eli se on ehkä keskimäärin seitsemän vuotta. Pitäisi ehkä muistaa tämäntapainenkin asia.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti ed. Nikulan ja ministeri Pokan puheenvuorojen perusteella, joissa he toivat esiin epäilyksensä, kun erottelemme ulkomaalaisia tässä suhteessa: Meillä on Pohjoismaiden kanssa lukemattomia muita sopimuksia, joissa luulen, että asetamme muiden Pohjoismaiden kansalaiset parempaan asemaan Suomessa kuin muut ulkomaalaiset. Ei tämä tässä suhteessa varmastikaan olisi ainutlaatuinen tilanne.

Mitä EY:hyn ja Etaan tulee, kuten äsken selostin, EY:n piirissä valmistellaan direktiiviä, joka perustuisi vastavuoroisuuteen, joka koskisi EY:tä. Myös siellä näin ollen on syntymässä tilanne ja saattaa jo nyt olla kansallisten lainsäädäntöjen perusteella tilanne, jossa myös siellä asetetaan esimerkiksi EY-maiden kansalaiset ja muut ulkomaalaiset, esimerkiksi Eta-alueen muiden jäsenmaiden kansalaiset, eri asemaan kuin EY-maiden kansalaiset. Ei se olisi kovin ongelmallista, eikä olisi kovin uutta tässä suhteessa, että Suomessakin tehtäisiin ulkomaalaisten osalta tällainen erottelu.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Zyskowiczin selkeä puheenvuoro puhujakorokkeelta toi täysin selväksi, mistä asiassa on kysymys. Meidän tulee nimenomaan yhdentyä Euroopan suuntaan lainsäädännössämme, niin kuin me tulemme tekemään pakonkin sanelemana, eikä yhdentyä Pohjoismaihin. Meidän tulee lainsäädännössämme nimenomaan ottaa pohja eurooppalaiselta tasolta tässäkin tapauksessa eikä lähteä seuraamaan esimerkiksi Ruotsia. Jos me olisimme ulkomaalaiskysymyksissä seuranneet Ruotsia kymmenen viime vuotta, me olisimme todella vaikeuksissa niin kuin ovat ruotsalaiset. Sen takia meidän ei pidä olla kansainvälisiä hölmöjä vaan on katsottava yli seuraavaan vaiheeseen, Euroopan talousalueeseen, mahdollisesti Euroopan yhteisöön, joka on kaukaisempi asia kuin Eta-ratkaisu on syntynyt — ja siihen lainsäädäntöön yhdennettävä. Tämä on suomalaisen lainsäädännön tulevaisuus eikä se, että tuijottaa naapurimaihimme.

Teki mieleni vastata vielä ed. Janssonille hänen puheenvuoroonsa, mutta hän on poissa, joten en tee sitä. Totean vain sen, kun hän puhui kannattaneensa kahden vuoden karanteeniaikaa suomalaisten kotiseutuoikeuden suhteen Ahvenanmaalla, että en ole koskaan kuullut hänen aikaisemmin puhuvan sellaisia kuin nyt.

Ed. Laakso: Arvoisa puhemies! Luulen, että ed. Aittoniemi ei seuraa kansainvälisen lainsäädännön kehittymistä tällä alueella kovinkaan tarkasti, sillä pääsääntö kuitenkin on se, että niin Pohjoismaiden oma kuin EY-maidenkin lainsäädäntö sekä pakolais- että siirtolaiskysymyksissä on voimakkaasti saman suuntaistumassa. Se on pääsääntö.

Luonnollisestikin on erilaisia kansallisia poikkeuksia. Luulen, että nyt käsittelyssä olevankaan lakiesityksen osalta ei ole syytä liioitella erilaisia käsityksiä. Itse asiassa on kyse suhteellisen vähäisestä erimielisyydestä. Pikemminkin luulen, että on kyse eräiden hallituspuolueiden halusta osoittaa ikään kuin uskaltavansa olla yhdessä vähäpätöisessä asiassa toista mieltä kuin hallituksessa on sovittu. Sen sijaan ihmisten, varsinkin suomalaisten, kannalta tärkeissä kysymyksissä tällaista hallituksen varpaille astumista ei esimerkiksi kokoomukselta muuten tapahdu.

Kuten on todettu, kaksi, kolme tai neljä vuotta, jotka kaikki käytännössä ovat lähes viisi vuotta tai lähes seitsemän vuotta, ovat vaihtoehtoja, joiden todelliset erot ovat suhteellisen vähäiset. Luulen, että keskustelulla halutaan osoittaa kokonaan muuta kuin itse lakiesityksen sisällön asiallista käsittelyä.

Ed. Zyskowicz: Arvoisa puhemies! Ed. Laakso näki salaliiton, jolla hallituspuolueitten kansanedustajat pyrkivät peittelemään sitä, etteivät muissa, tärkeämmissä asioissa ole hallituksen kanssa eri mieltä. Ed. Laakson taustan hyvin tuntien ymmärrän, että hän mielellään näkee salaliittoja eri puolilla sielläkin, missä niitä ei ole.

Mutta jos nyt vielä mennään tähän asiaan ja eurooppalaiseen kehitykseen, saanen hallituksen esityksen perusteluista lukea siitä, miten EY:n piirissä valmisteltava direktiivi asiaa sääntelisi: "Direktiivi rakentuisi vastavuoroisuusperiaatteelle. Jäsenvaltiot sitoutuisivat myöntämään äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden maassaan asuville toisten jäsenvaltioiden kansalaisille. Edellytyksenä äänioikeuden käyttämiselle olisi, että asianomainen toisen jäsenvaltion kansalainen ei enää voisi kotimaassaan käyttää äänioikeutta paikallisvaaleissa. Lisäksi äänioikeuden saaminen edellyttäisi yhtämittaista asumista maassa vähintään valtuuston toimikautta vastaavan ajan ja vaalikelpoisuuden saaminen vähintään kahta valtuustokautta vastaavan ajan."

Kun tätä verrataan hallituksen esitykseen, jossa sekä äänioikeus että vaalikelpoisuus annettaisiin kahden vuoden perusteella, kun EY:n direktiivi puhuu vaalikaudesta ja kahdesta vaalikaudesta, voidaan todeta, että perustuslakivaliokunnan mietintö on huomattavasti lähempänä EY:n piirissä valmisteltavaa direktiiviä kuin hallituksen esitys.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi Belgian kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan lisäsopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 128
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi Espanjan kanssa tulon ja omaisuuden kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 129
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi kuntien yleisestä kalleusluokituksesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 138
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 6

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotukset laiksi vapaakunnan oikeudesta poiketa eräistä säännöksistä ja määräyksistä annetun lain muuttamisesta ja laiksi vapaakuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 131
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 7

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Haluan kiinnittää tässä vaiheessa huomiota erääseen seikkaan. Päätöksenteon julkisuutta on hyvin paljon puolusteltu, mm. eduskunnassa vaadittu kulkemista siihen suuntaan, että valiokuntien istunnot olisivat julkisia. Luojan kiitos näin ei ole tapahtunut, koska valiokunnista syntyisi tietynlaisia näytelmäkerhoja.

Tässä lakiesityksessä vapaakuntien osalta ehdotetaan edelleen siirryttäväksi siihen suuntaan, että päätöksentekoa delegoidaan valtuustolta alemmalle tasolle. Tällä saattaa olla puolusteltavatkin puolensa, ja tarkoituksena on tietysti nopeuttaa päätöksentekoa. Jos siihen pystytään, asia on hyvä, mutta toisaalta kuljetaan toiseen suuntaan eli tärkeiden päätösten julkisuusastetta selvästi vähennetään.

Valtuustosta, jonka istunto on julkinen, asioiden käsittelyä siirretään kabinetteihin mahdollisesti poliittisen kähmäilyn ja kähminnän kautta päätettäväksi, ja tämä kiistämättä kulkee toiseen suuntaan eli päätöksenteon julkisuutta vähentävään suuntaan. Näin uskoisin olevan, että tässä tulee vielä hankaluuksiakin tulevaisuudessa. Ne ovat vain hankaluuksia, joista esitetään väite

väitettä vastaan ja tällä tavalla. Mutta aikapahan näyttää. Saattaa olla, että jossakin vaiheessa vaaditaan kulkemista myöskin toiseen suuntaan.

Ed. K o r v a : Herra puhemies! Ed. Aittoniemen käsitys kunnallishallinnon kehittämistarpeista on kyllä minusta jonkin verran vanhanaikainen. Nimittäin tällä hetkellä kunnallishallinnon tärkein kehittämistarve ihan käytännön syistä on se, miten siellä hallinto saataisiin sillä tavalla joustavaksi, että päätöksenteko vietäisiin mahdollisimman lähelle sitä paikkaa, jossa palvelu kohtaa ihmisen. Se on tehtävissä sillä tavalla, että kaikki julkinen valvonta tässä asiassa pelaa. Nimittäin kaikki virkamiesten päätökset ovat julkisia ja myöskin asianomaisella päätöksentekoelimellä, joka muodostuu luottamushenkilöistä, on oikeus valvoa niitä päätöksiä. Tiedämme myöskin, että julkinen sana jatkuvasti tätä asiaa ja kunnallista päätöksentekoa ja palvelutuotantoa seuraa.

Eli tätä kunnallishallinnon kehitystä myöskin vapaakuntalain kehittämisen muodossa on kiirehdittävä. Mutta haluan kiinnittää vielä huomiota siihen, että tänä päivänä kunnallinen palvelutuotanto nopeasti vaatisi kunnallislain kokonaisuudistamista, joka muodostaisi kunnallisen hallinnon kehittämiselle eräänlaisen puitelainsäädännön, jonka nojalla kullekin kunnalle annettaisiin mahdollisuudet hoitaa asiat parhaaksi katsomallaan tavalla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotukset laiksi kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimusta muuttavien vuosien 1980 ja 1984 pöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä pöytäkirjojen soveltamisesta ja laiksi ilmailulain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 77
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotus laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 51
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 4

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotus laiksi raakapuun mittaus- ja valvontatoimesta vientikaupassa annetun lain kumoamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 36
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotus laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 100
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 7

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Ehdotukset laeiksi eräiden työlainsäädäntöön kuuluvien lakien kumoamisesta ja muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 122
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 4

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Hallituksen esitys n:o 167 opintotukilainsäädännön muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 15) asiasta.

Keskustelu:

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Herra puhemies! Opintotukiasiassa olemme pitkän marssin eräässä käännekohdassa. Uudistuksen ensimmäinen askel on tulossa ratkaisuvaiheeseen, kun hallitus omalta osaltaan on tehnyt esityksensä eduskunnalle opintotuen uudistamisesta yhteisesti asetettujen tavoitteiden pohjalta. Uudistus sisältää sellaisen kehittämisratkaisun, mihin nykyisissä olosuhteissa taloudelliset kysymykset huomioon ottaen on realistinen mahdollisuus.

Keskeiseksi keskustelun kohteeksi on noussut uudistuksen periaatteellinen puoli. Erityisesti opiskelijoitten taholta on katsottu, että ehdotus poikkeaisi olennaisesti aikaisempien selvityksien pohjalta selvitysmies Eero Kurrin laatimista kehittämisehdotuksista.

Tästä syystä, herra puhemies, haluan aluksi omalta osaltani valottaa asian periaatteellista puolta.

Tieteen piirissä tärkeä osa tutkimustyötä pyrittäessä totuuteen on käyttää alkulähteitä. Esitänkin seuraavassa pääpiirteet selvitysmiehen keskeisistä ehdotuksista ja vertaan niitä uudistuksiin siinä muodossa kuin ne ovat lakiesityksessä.

Selvitysmiehen keskeiset ehdotukset olivat hänen raporttinsa mukaan seuraavia: 1) Päätoimisesti opiskelevien 20 vuotta täyttäneiden tuen lisääminen lähemmäs muita sosiaalietuuksia ja opintorahaosuuden nostaminen velkaantumisen vähentämiseksi. 2) Tukimäärät haluttiin sitoa kansaneläkkeeseen. 3) Opintoraha olisi 70 prosenttia kansaneläkkeen perusosan ja täyden lisäosan yhteismäärästä eli tällä hetkellä 1 636 markkaa kuukaudessa ja laina 30 prosenttia eli 703 markkaa kuukaudessa. Vanhempien luona asuvilla opintorahan osuus olisi 60 prosenttia eli 1 403 markkaa kuukaudessa. Opintorahan noussa olisi kolmen vuoden siirtymäaika. Lainaa olisi tarvittaessa mahdollisuus ottaa 50 prosenttia kansaneläkkeestä eli maksimissaan 1 170 markkaa kuukaudessa, jolle tulisi valtiontakuu. 4) Opintoraha olisi verollinen siirtymäkauden jälkeen. 5) Puolison ja vanhempien talouteen perustuva tarveharkinta tulisi poistaa asteittain, ja vielä tukiaika lyhennetään 14:stä 11 lukukauteen, myöhemmin 10 lukukauteen.

Alle 20-vuotiaitten osalta tuki haluttiin jäsentää osaksi perhepoliittista tukea ja opintorahan asemesta annettavan opintoavustuksen määrä sitoa lapsilisiin niin, että se kotona asuvalla olisi lapsilisää vastaava 366 markkaa kuukaudessa ja muualla asuvalla kaksinkertainen eli 732 markkaa kuukaudessa. Opintoavustus olisi veroton. Alle 20-vuotiailla oli tarkoitus säilyttää tarveharkinta myös vanhempien tulojen osalta.

Kaikkia koskevia periaatteita olivat ensinnäkin se, että opintotuen hakemismenettelyä yksinkertaistetaan, ja toiseksi se, että korkotukilainoista luovutaan heti ja siirrytään normaaliin pankkilainoitukseen. Korot voitaisiin kuitenkin opiskeluaikana lisätä lainapääomaan, jos opiskelija näin haluaisi. Opintotukiasetuksessa oli tarkoitus säännellä edelleen takaisinmaksua. Asumisen tukeminen säilyisi tasoltaan nykyistä vastaavana, mutta menettelyä pyritään kehittämään. Nykyiset opintolainat hoidettaisiin nykyisten ehtojen mukaan loppuun asti. Aikuisopiskelun tuen kokonaismäärä pysyisi suunnilleen nykyistä vastaavana.

Koko aiotun uudistuksen johtavana ajatuksena oli sijoittaa nykyisin runsaaseen 2 miljardiin nousevat opintotukimäärärahat järkevämmällä tavalla siten, että ne menevät suoraan opiskelijoille eivätkä pankeille. Todettakoon vielä, että selvitysmies Kurri nimenomaisesti katsoi, ettei opintorahan tulisi olla koko opintotuen suuruinen.

Hallituksen nyt ehdottamassa muodossa opintotukiuudistus toteutettaisiin siten, että uudistus koskisi ensimmäisessä vaiheessaan, siis nyt, vain korkeakouluopiskelijoita, ja olemme päättäneet hallituksessa, että jatkosta päätetään yksityiskohtaisesti jälkibudjettiriihessä, joka on marraskuussa.

Opintoraha 20 vuotta täyttäneille vanhempien luota muuttaneille olisi 1 570 markkaa

kuukaudessa ja vanhempien luona asuville 750 markkaa. Opintoraha alle 20-vuotiaille vanhempien luota muuttaneille olisi 750 markkaa ja vanhempien luona asuville alle 20-vuotiaille 350 markkaa kuukaudessa. Ehdotuksen mukaan tukea ei sidota vielä kansaneläkkeeseen eikä muuhun vastaavaan määräytymisperusteeseen. Opintolainojen valtiontakaus säilyisi mutta korkotuki poistuu. Lainan enimmäismäärä olisi 1 200 markkaa opiskelukuukaudelta. Enimmäistukiaika lyhenisi 7 opintovuodesta 55 kuukauteen eli 6 vuoden 1 kuukauden opiskeluaikaan. Opintoraha verollistuisi. Tarveharkintaa lievennettäisiin niin, että puolison ja vanhempien taloudellista asemaa ei enää oteta huomioon, vaan ainoastaan oma varallisuus, ja tämä koskisi myös alle 20-vuotiaita. Lukukausien aikaisen vapaan tulon raja lasketaan 2 200 markasta 1 700 markkaan kuukaudessa.

Aikuisopiskelijat eivät enää saisi opintorahan perusosaa aikuisopintotuen lisänä. Korkeakouluissa aikuisopintorahan vähimmäismäärä nousee kuitenkin 1 200 markasta 1 570 markkaan kuukaudessa, mutta siellä ei enää makseta huoltajakorotuksia eikä lainoille korkotukea. Keskiasteella aikuisopintorahan määrä olisi 1 200 markkaa kuukaudessa, mutta siellä huoltajakorotus säilyisi, samoin kuin lainojen korkotuki.

Asumisen tuki säilyisi nykyistä vastaavana ja verottomana. Keskiasteen opintotukijärjestelmä säilyisi kokonaan entisenä. Vanhojen opiskelijoiden nykyjärjestelmän mukaiset lainat säilyvät korkotuen piirissä.

Uudistuksen lähtökohtatilannetta arvioitaessa on otettava huomioon, että perusteena oli valtiovarainministeriön ehdotus vuoden 1992 tulo- ja menoarvioksi. Tähän ehdotukseen sisältyi nykyisen opintotuen heikentämistä mm. poistamalla kotona asuvien lukiolaisten opintoraha ja opintotuen huoltajakorotukset kokonaan sekä vanhempien tulorajojen korotukset sisarusten perusteella ja edelleen se, että yksinhuoltajan ja puolison sallittujen tulojen rajoissa ei otettaisi enää huomioon lapsia korottavana tekijänä. Budjettiratkaisun mukaan näistä kuitenkin säilyisivät kotona asuvien lukiolaisten opintorahat ja muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden huoltajakorotukset. Tämän mahdollistamiseksi oli kuitenkin korkeakouluopiskelijoiden ruokailutuki poistettava. Verollisuus on tarkoitus toteuttaa tässä vaiheessa ilman erityisvähennyksiä, mutta opintolainojen korkovähennysoikeus laajennettaisiin kulutusluottokiintiöstä omaksi asuntokorkovähennystä vastaavaksi järjestelmäkseen.

Kun selvitysmiehen ehdotusta verrataan nyt esitettyyn uudistukseen, voidaan todeta mm. seuraavaa:

Selvitysmies lähtee uudistuksen asteittaisesta etenemisestä kuten hallituksen esityskin.

Opintoraha nousee heti lähes selvitysmiehen esittämään määrään 20 vuotta täyttäneillä korkeakouluopiskelijoilla, jotka ovat muuttaneet vanhempien luota pois. Esityksen mukaan opintorahaosuus on siis 1 570 markkaa. Tämä vastaa tarkalleen 67:ää prosenttia kansaneläkkeestä. Vanhempien luona asuvien opintorahaosuus nousee vastaavasti 750 markkaan eli se on tarkalleen 32 prosenttia kansaneläkkeestä. Alle 20-vuotiaille selvitysmies ehdotti kotona asuville 366 markkaa ja muille 732 markkaa kuukaudessa, ja ehdotuksessa luvut ovat 350 ja 750 markkaa. Tuen kehittymistä ei ole tässä vaiheessa sidottu kansaneläkkeeseen.

Opintolainan enimmäismäärä on 1 200 markkaa kuukaudessa 1 170 markan asemesta, ja selvitysmies Kurrin ehdotuksen mukaan lainan perusmäärä oli 703 markkaa.

Tarveharkintaa on lievennetty, toisin kuin selvitysmies esitti, myös alle 20-vuotiaiden osalta.

Selvitysmies ehdotti tukiajan lyhentämistä 11 lukukauteen eli 5,5 opintovuoteen. Ehdotuksen mukaan tukiaika on 6 vuotta ja 1 kuukausi.

Näin ollen mielestäni voidaan todeta, että keskeisiltä osilta tukimäärät vastaavat tai ovat hyvin lähellä selvitysmiehen ehdottamia lukuja. Asiallisesti ottaen voidaan mielestäni todeta, että nyt esiteltävä ehdotus on Kurrin esityksen käytännön toteuttamista. Näin ollen tältä kannalta ei mielestäni pitäisi olla suurtakaan aihetta tyytymättömyyteen.

Uudistukseen on kuitenkin kohdistettu voimakasta arvostelua, osin aivan aiheellisesti. Esillä olleita näkökohtia ovat olleet mm. seuraavat:

Uudistuksen tulisi käsittää kaikki opiskelijat. Hallitusohjelma edellyttää uudistuksen asteittaista toteuttamista.

Uudistus lisää velkaantumisen kokonaisrasitusta. Tässä on hiukan ongelmia aiheuttanut se, että laskelmissa on ollut hyvin erilaista vertailupohjaa ja osin virheellisiä vertailupohjalukuja.

Verollisuutta on arvosteltu, mikä on vaikea ongelma tulevaisuudessa.

Lainajärjestelmä on todettu epätasa-arvoiseksi. Tässä voi todeta, että seurantaa on koko ajan ollut tarkoitus ylläpitää ja jopa tehostaa. Ope-

tusministeriöön on juuri perusteilla pysyvä opintotuen kehittämisyksikkö tätä asiaa varten.

Huoltajakorotuksen poistamista on arvosteltu. Tämä on aivan selvästi myös perhepoliittinen ongelma.

Ruokailutuen poistamista on erittäin voimakkaasti arvosteltu. Voi todeta, että tässä taloudellinen merkitys on loppujen lopuksi aika pieni.

Sitten lopuksi on kritikoitu asumislisän poistumista, mistä on todettava, että asumislisä ei poistu eikä tule verolle. Siinä ei tapahdu mitään muutoksia.

Itse uudistuksen taustalla on ollut harvinaisen laaja yksimielisyys tarpeesta helpottaa opiskelijoiden asemaa nostamalla opintorahaosuutta. Tätä mieltä ovat olleet kaikki puolueet, eduskunta useita kertoja, opintotukiviranomaiset, opetusministeriö ja jopa opiskelijajärjestöt. Suomen ylioppilaskuntien liitto on lausunnossaan selvitysmies Kurrin raportista esittänyt varauksia yksityiskohtien osalta, mutta vaatinut siltä pohjalta toteutettavan uudistuksen pikaista valmistelua. Jo aikaisemmin se on useissa kannanotoissaan vaatinut opintotuen uudistamista opintorahapainotteiseksi.

Tässä asiassa käyty keskustelu on saanut mielestäni valitettaviakin muotoja. Uskon kuitenkin, että yliampuvia muotoja saaneen menettelyn takana on ollut muitakin tavoitteita kuin vain itse tähän uudistukseen liittyvät asiakysymykset. Mielestäni tätä osoittaa mm. se, että keskustelussa ei ole pyrittykään yhteismitallisesti vertaamaan uutta ja vanhaa järjestelmää keskenään, vaan vetoamaan lähinnä yleistyksiin ja vääriin rinnastuksiin. (Ed. Tennilä: Ja lupauksiin, joita te annoitte!) Tästä syystä haluaisin vielä tässä yhteydessä käyttää tilaisuutta vertaillakseni uudistuksen vaikutusta opiskelijan asemaan, niin kuin se omasta mielestäni pitäisi tehdä. (Ed. Tennilä: Entäs lupaukset!)

Vertailua tehtäessä on lähtökohdaksi otettava se, että oletetaan, että nykyisessä ja esitetyssä järjestelmässä annetun tulee olla samaa suuruusluokkaa. Jos tuen määrä on, niin kuin olemme kaikki yhdessä vaatineet, täyden kansaneläkkeen tasoa, on velkaantuminen 55:n opintotukikuukauden jälkeen nykyjärjestelmässä noin 104 000 markkaa ja uudessa järjestelmässä 62 500 markkaa. Tällöin on oletettu, että nykyjärjestelmässä korkokustannukset otettaisiin huomioon siten, että lainamäärää nostettaisiin korkorasituksen kasvua vastaavasti nettotuen säilyttämiseksi. Korkotasoksi on oletettu 11 prosenttia ja opiskelijan korko-osuudeksi korkotukiaikana 4,25 prosenttia. Uudessa järjestelmässä korkotasoksi on oletettu 12 prosenttia, mikä on varsin korkea, vaikka tällä hetkellä se ei siltä saata tuntua, mutta kaikki toivomme, että korkotaso ei olisi pysyvästi se mikä se viime päivinä ja viikkoina on ollut.

Velkamäärä opiskelun päättyessä on näillä oletuksilla uudessa järjestelmässä 60 prosenttia nykyjärjestelmästä. On huomattava, että tässä on oletettu opiskelijan ottavan koko opiskeluajan lainaa uuden järjestelmän mukaisesti täyden kansaneläkkeen tasoon pääsemiseksi. Todennäköistä kuitenkin on, että opiskelijan halu ottaa opintolainaa tähän määrään laskee, koska laina ei enää ole korkotuettu. (Ed. O. Ojala: On pakko ottaa!)

Verotuskysymyksen olen tässä tarkastelussa jättänyt ulkopuolelle siitä syystä, että ensi vuonna opiskelija ei joudu maksamaan veroa uuden järjestelmän mukaisesta opintorahasta, jollei hänellä ole muuta tuloa kuin opintotuki. Jos hänellä on kesätuloja noin 6 000 markkaa kuukaudessa, niin hänen kokonaisveroasteensa asettuu noin 10 prosentin tuntumaan. Verokysymyksen tarkastelua on mielestäni syystä jatkaa, kun hallitus marraskuun alkupuolella tulee päättämään opintotukiuudistuksen jatkosta. Tavoitteena pitää olla, että opiskelijan verotus takaisi hänelle vastaavan verotustason kuin kansaneläkkeen osalta on voimassa, ottaen huomioon opiskeluun liittyvät erityismenot kuten matkat, opiskelutarvikkeet jne.

Verotusasiassa on opintotukiuudistukseen liittyen sovittu sellaisesta parannuksesta, että opintolainojen korkomenot saadaan vähentää täysimääräisesti vastaavasti kuin asuntoluotot. Tällä hetkellä opintolainojen korkovähennysoikeus sisältyy kulutusluottojen kiintiöön. Tämä on eräs niistä kohdista, joita opetusministeriön taholta on pidetty tärkeinä, koska menettelyssä helpotetaan erityisesti eniten velkaantuneiden opiskelijoiden ja juuri opintonsa päättäneiden asemaa.

Opiskelijan kannalta on huomattavasti parempi valmistua kohtuullisen nopeasti ja välttää turhaa opiskeluajan pidentymistä. Katson, että ehdotettu järjestelmä osaltaan estää turhan opiskeluaikojen pidentymisen. Samalla voidaan arvioida, että yhteiskunnan koulutusresurssit saadaan nykyistä tehokkaampaan käyttöön. Tämä koskee niin hyvin korkeakoululaitosta kuin mm. opiskelija-asuntoja. Uusi järjestelmä tukee myös jatko-opiskelua. Myös korkeakoulujen johto joutuu suunnittelemaan opetuksen uudelleen ja

syntyy tarvetta uudistaa ja tarkistaa opetussisältöjä. Katsonkin, että tämän suuntainen opintotukiuudistus saattaa olla osaltaan luomassa edellytyksiä myös korkeakoululaitoksen tervehdyttämiselle.

Eräs valitettava harhakäsitys uudistuksesta keskusteltaessa on ollut, että opiskelijoiden asumisen tuki poistuisi. Toiminnallisesti tukijärjestelmä säilyy ennallaan siten, että yksin asuvia tuetaan opintotuen yhteydessä myönnettävällä asumislisällä ja muita kunnallisella asumistuella. Myöntämisperusteet pysyvät nykyisinä. Kunnallinen asumistukihallinto ei voi huolehtia usein asuinpaikkaa muuttavista yksinäisistä opiskelijoista, koska hakijamäärät ovat niin suuria ja käsittelyajat muodostuisivat tällöin kohtuuttoman pitkiksi. Todettakoon, että täysimääräinen opintotuki ei vaikuta vähentävästi vielä opiskelijan saamaan asumistukeen, kuten on väitetty.

Käytännössä uudistuksen jälkeen 20 vuotta täyttänyt vanhempien luota muuttanut korkeakouluopiskelija voi saada opintorahaa ja asumislisää yhteensä 2 300 markkaa kuukaudessa. Tämän määrän lisäksi hän tarvittaessa voi ottaa opintolainaa. Näin jo suhteellisen vähäisillä kesätuloilla opiskelija voi rahoittaa opiskelunsa ilman opintolainaa ja tarvetta opintoja haittaavaan työntekoon. Kesätulojen määrä ei vaikuta opintotuen määrään. Sen sijaan opiskelukuukausien aikaiset tulot yli 1 700 markan kuukausitulojen osalta laskevat asteittain opintorahan määrää. Toisaalta on huomattava, että johtuen kuukausikohtaisesta tuen mitoituksesta opiskelija voi menettämättä oikeutta tukeen koko lukukaudelta käydä esimerkiksi tiettynä kuukautena työssä. Tällöin opiskelun rytmin mukaan työssä käynti voidaan keskittää tehokkaasti, jolloin haitta opiskelulle jää vähäisemmäksi.

Lisäksi voinee toivoa, että uudistus saa aikaan huomattavaa koulutuksen tehostumista. Samalla on opintoja järjestettävä uudelleen siten, että koulutusaikamme voivat lyhentyä ja pääsemme näin kansainvälisesti keskimääräiselle tasolle.

Herra puhemies! Haluaisin vielä korostaa, että opintotuki on kokonaisuus, joka oli myös voimakkaiden säästötavoitteiden kohteena budjettineuvotteluissa. Muun muassa nykyisen opintotukijärjestelmän mukaan maksettava huoltajakorotus ja vanhempien luona asuvien lukiolaisten saama opintorahan perusosa ehdotettiin, kuten totesin, kokonaisuudessaan poistettavaksi.

Keskiasteen opiskelu tapahtuu ensi vuonna edelleen nykyisten tukien varassa. Kun ne kuitenkin säilyvät, oli tämä erittäin myönteinen seikka niille opiskelijavanhemmille, jotka joutuvat rahoittamaan opintonsa nykyjärjestelmän alemmalla opintorahalla. Samoin lukiolaisten opintorahan säilyminen on mielestäni sosiaalisista syistä välttämätöntä. On huomattava, että sitä saa tällä hetkellä vain noin 40 prosenttia kotona asuvista lukiolaisista. Syynä tähän on se, että tarveharkinnan johdosta sitä saavat vain sellaiset lukiolaiset, joiden vanhempien taloudellinen asema on todella heikko.

Tässä säästämiseen pakottavassa ja moraalista yhteisvastuun henkeä vaativassa taloudellisessa tilanteessa on opintotuen uudistaminen mielestäni kuitenkin hallituksella selvä painopistealue. Osoituksena siitä, että monet ovat samaa mieltä, on se, että uudistus ainoana merkittävänä sosiaalisena uudistuksena on edennyt ensi vuoden tulo- ja menoarvioon asti. Tämän arvoa lisää mielestäni se edellä kuvaamani seikka, että lähtökohtana oli, kuten monilla muillakin alueilla, säästölakien tekeminen. Haluan korostaa asian tätä puolta, koska se ei näytä olevan yleisessä tiedossa.

Haluan tuoda selkeästi esiin sen, että uudistuksen jatkaminen ja ulottaminen pikaisesti mahdollisimman laajalle on kaikkien asetettava tavoitteeksi. Hallitus on keskuudessaan päättänyt, että asiaa tullaan käsittelemään ja uudistuksen jatkoaikataulusta sopimaan, kuten totesin, jatkobudjettiriihessä.

Uudistuksen tavoitteena on myös parantaa opiskelijan saaman palvelun tasoa. Kokonaisuudistukseen tähtäävässä ehdotuksessa oli ehdotettu myös tuen myöntämistä yhdellä hakemuksella koko tukiajaksi. Tämä ei kuitenkaan osittaisuudistuksen yhteydessä ole monestakaan syystä mahdollista.

Lainajärjestelmän uudistaminen merkitsee sitä, että sen toimivuutta on tarkoin seurattava sekä viranomaisten että lainanottajien taholta. Näin voidaan varmistaa, että lainaehdot pysyvät tulevaisuudessa kohtuullisina ja tasapuolisina. Tarvittaessa on voitava oikaista mahdolliset syntyvät epäkohdat.

Arvoisa puhemies! Henkilökohtainen näkemykseni on, että esitetyn uudistuksen ensimmäinen vaihe puutteineenkin parantaa merkittävällä tavalla nimenomaan päätoimisen korkeakouluopiskelijan opiskeluedellytyksiä ja samalla myös korkeakoululaitoksen kehittämisedellytyksiä.

Jos ja kun, niin arvelen, eduskunta katsoo aiheellisesti tehdä muutoksia, niitä on syytä harkita. Tällöin mielestäni korkeakouluopiskeli-

joiden kohdalla nousee kolme asiaa ylitse muiden: ensiksi huoltajakorotuksen palauttaminen korkeakouluopiskelijoille, toiseksi 20-vuotiaitten ikärajan poistaminen niin, että kaikki korkeakouluopiskelijat olisivat tasavertaisessa asemassa. Nämä käyvät yli opiskelijoitten ruokailutuen parantamisen, joka on sittenkin kahteen edelliseen verrattuna sekundaarinen asia.

Meille kaikille, koko kansakunnalle, on tärkeää, että kansakuntamme henkistä pääomaa kartuttavat nuoret saavat opiskeluaikanaan riittävän aineellisen perusturvan. Tällä kertaa maan eläessä historiansa vaikeinta taloudellista kriisiä suomalaiset korkeakouluopiskelijat muodostavat ainoan, haluan toistaa, ainoan ryhmän ensi vuoden tulo- ja menoarviossa, joka saa kokonaan uutta rahaa 160 miljoonaa markkaa. Tämän ja ensi vuoden budjettiesityksen välinen ero koko opintotuelle on 470 miljoonaa markkaa lisäystä. Mistään opintotuen romuttamisesta näin ollen ei mielestäni voi mitenkään puhua.

Ed. Louekoski merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri teki väärin, kun hän vertasi nykyistä huonoa opintotukijärjestelmää ja uutta esitystä keskenään. Oikea vertailu on se, että verrataan teidän antamianne vaalilupauksia siihen esitykseen, joka täällä on käsittelyssä, ja ne ovat kaksi aivan eri asiaa. Te lupasitte kaikille opiskelijoille kunnollisen opintotuen. Nyt te annatte esityksen, joka koskee vain korkeakouluopiskelijoita, ja heidänkin osaltaan esitys on kaikkea muuta kuin se, mitä te ennen vaaleja lupasitte, ja joiden lupausten ansiosta te istutte sillä pallilla ainakin suurelta osin, millä te nyt istutte.

Korkeakouluopiskelijoiden osaltakin on se vika, että tulee verollisuus, lähtee huoltajalisä ja kaiken huipuksi markkinakorkoiset lainat. Te olette nyt niiannut pankeille ja valtiovarainministerille, ja häviäjiä ovat opiskelijat, se on selvä.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministerin esittelypuheenvuorossa oli nousuja ja laskuja. Hän kehui hallituksen esitystä. Hän sitä myös kritikoi itsekin aika voimakkaasti. Lopuksi hän esitti kohtia, joita pitäisi parantaa. (Ed. Rinne: Menee Kuuskosken linjoille!)

Minusta olennaista tässä tilanteessa on se, että ainakin me sivistysvaliokunnan jäsenet olemme saaneet kymmenittäin opiskelijajärjestöjen erittäin kriittisiä kannanottoja hallituksen "suureen opintotukiuudistukseen". Ollaan erittäin pettyneitä sisältöön. Joku voi sanoa, että opiskelijat ampuvat yli ja odotukset ovat olleet liian korkealla.

Minulla on kädessäni kahden parlamentaarisen asiantuntijan, ikään kuin komitean, käsityksiä. Aikuiskoulutusneuvosto "pitää käsittämättömänä sitä, että nuorten korkeakouluopiskelijoiden opintotukeen suunnattava lisäpanostus aiotaan rahoittaa heikentämällä merkittävästi aikuisopiskelijoitten opintotukea". Saimme muutama päivä sitten käsiimme valtion nuorisoneuvoston kannanoton, jossa myös erittäin selvästi ja voimakkaasti todetaan, että esimerkiksi ministerin vähättelemä korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki olisi aivan välttämättömästi palautettava, koska tuki kohdistuu ensisijaisesti päätoimisiin opiskelijoihin.

Ministeri totesi, että uudistus maksaa 160 miljoonaa markkaa uutta nettorahaa valtiolle. Minun saamieni lukujen mukaan summa on suuruusluokkaa 60—70 miljoonaa markkaa. Sekin on rahaa, mutta se asettaa uudistuksen kokoluokan oikeisiin mittasuhteisiin.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri väitti, että hallituksen esitys on Kurrin ehdotuksen käytännön toteuttamista. Sehän ei pidä yhtä totuuden kanssa, ja ministeri itsekin kertoi runsaasti ongelmakohtia, jotka osoittavat sen. Tärkeintä ei ole jokin Kurrin ehdotus. Tärkeintä on se, että opiskelijoille voitaisiin luoda sellainen opintotukijärjestelmä, joka takaisi heille kokopäiväisen opiskelumahdollisuuden. Nyt sitä ei aiota tehdä eikä edes kerrota, missä aikataulussa aiotaan kehittää.

Olette esittänyt, että lisäys ensi vuoden budjettiin on 160 miljoonaa markkaa. Edustaja Gustafsson äsken kertoi, että se ei ole edes sitä. Vuonna 1993 se olisi 330 miljoonaa markkaa perustelujenne mukaan, mutta vuoden 1993 jälkeen opintotukimenot eivät enää nousisi esityksenne mukaan. Mihin väliin aiotte mahduttaa noin 130 000 keskiasteen opiskelijaa, jotka nyt jätätte kokonaan pois tästä järjestelmästä, joka siis parantaisi tietyssä määrin mutta hyvin minimaalisesti korkeakouluopiskelijoiden tilannetta?

Nyt tätä ei sidota kansaneläkkeeseen, ei myöskään elinkustannusindeksiin. Se on erittäin

suuri puute. Ateriatuen ja huoltajakorotuksen poistaminen ovat myös aivan käsittämättömiä asioita. Arvelen ministerinkin tietävän niiden merkityksen.

Ed. B a c k m a n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri toi esille uudistuksen vaikutuksen: 160 miljoonaa markkaa lisää. Muistelen, että kun ministeriö ensimmäisen kerran informoi julkisuutta tästä uudistuksesta, puhuttiin noin 210 miljoonasta. Eli ministeriö omien laskelmiensa mukaan on jo ehtinyt uudistuksen kuluessa pudottaa siitä 50 miljoonaa markkaa pois. Tämä 211 miljoonaa markkaa, mitä silloin markkinoitiin, osoittautui vertailuksi valtiovarainministeriön alkuperäiseen esitykseen. Ministeri käytti myös tätä vertailua, mutta se on kestämätön peruste. Näin saisimme sitä paremman opintotukiuudistuksen, mitä enemmän valtiovarainministeriö ottaisi omasta esityksestään pois.

Kun verrataan painopistealueita, mitä ministeri korosti, edellinen paljon parjattu hallitus lisäsi viimeisinä vuosina opintotukimäärärahoja usealla sadalla miljoonalla markalla, eikä silloin puhuttu mistään suuresta uudistuksesta, ei edes tasokorotuksesta. Nyt tästä 160 miljoonasta, todellisuudessa noin 50 miljoonasta, puhutaan suuruudistuksena.

Kun täällä käsiteltiin ed. Kalliomäen ja muiden sosialidemokraattien tekemää opintotukialoitetta, sen käsittelyn yhteydessä hallituspuolueiden kansanedustajat ilmoittivat meille, että hallitus neuvottelee parhaillaan opiskelijajärjestöjen kanssa tästä esityksestä ja neuvotteluissa on tulossa merkittäviä muutoksia alkuperäiseen esitykseen ja nimenomaan sitä parantavia muutoksia. Itse en ole havainnut yhtään tällaista muutosta. Päinvastoin sieltä on pudonnut tämä 50 miljoonaa markkaakin pois.

Ed. L a h t i - N u u t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen opintotukiratkaisut, lakiesitys ja tulo- ja menoarvioesitys ensi vuodelle, merkitsevät huononnuksia opiskelijoiden ja erityisesti opiskelijaperheiden ja aikuisopiskelijoiden talouteen. Se tullaan täällä varmasti moneen kertaan todistamaan. Ministeri löysi jo itsekin näitä heikkouksia ja parannustarpeita.

Tässä esityksessä on myös melkoisia yksityiskohtaisia ristiriitoja hallituksen muihin esityksiin nähden. Ministeri kertoi, että opintoraha tulisi veronalaiseksi etuudeksi. Millä tavalla hallituksen toinen ministeri on asian muotoillut? Valtiovarainministeriö on muotoillut tulo- ja varallisuusverolakiesitykseensä asian näin: "Opintotuki ja muu siihen verrattava etuus olisi verotettavaa ansiotuloa". Eli tältäkin osin olisi varmasti korjattavaa.

Ministeri mainitsi uutta rahaa olevan 160 miljoonaa, mitä on täällä ihmetelty. Mitä se on? Se on itse asiassa otettu pois muualta koulutuksesta. Ajattelen esimerkiksi sitä, että lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilaiden koulukuljetuksista yksistään jo säästetään hallituksen toimenpitein jopa 70 miljoonaa markkaa.

Hyvin huolestuttavaa on tässä hallituksen esityksessä taloudellisen vaikutuksen arvioinnissa kohta, jossa mainitaan, että esitys ei pitkällä aikavälillä lisää valtion menoja. Hallituksen tahto ei ole siis panostaa opintotuen kehittämiseen ilmeisesti tulevaisuudessakaan vai mitä tämä mahtaa tarkoittaa?

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaan puheenvuoro oli hyvin tyypillinen esimerkki istuvan hallituksen tavasta esittää esityksiään. Eli konditionaalissa esitetään, miten asioiden tulisi olla, ja sitten rivien välissä kerrotaan, miten asia on. Oleellisempaa kuin kertoa, miten tulisi olla ja miten eduskunnan tulisi korjata ministerin nyt esittämää esitystä, olisi ollut paneutua siihen, miten opiskelijat tulevat toimeen, kun heidän opintorahansa on verollinen. On turhaa puhua täällä, että opiskelijoiden ei pitäisi käydä töissä. Tällä menettelyllä ei ole mahdollisuutta opiskella, ellei samanaikaisesti käy työssä. (Ed. Gustafsson: Eikä edes ole nykyään työpaikkoja!)

Erilaisilla lainajärjestelyillä hallitus asettaa eriarvoiseen asemaan opiskelijat. On aivan eri asia, josko on paikallisen johtajan tytär tai pankin valtuutetun tytär tai tavallinen työläisen tytär, kun menee keskustelemaan lainoistaan tiskille. 12 prosentin korko on toiveajattelua. Se on joku laskennallinen mitta; ainakaan kaikki opiskelijat eivät tule saamaan sillä rahaa itselleen.

Ministerillä oli hurskas toive siitä, että ehkä kaikki eivät halua velkaantua, kun saavat kesätöistä ansiota. Ministeri lienee tietoinen siitä, että kesätyöpaikkoja ei ollut viime kesänä opiskelijoille, joten tätä mahdollisuutta ei ole. Sitä on turha ottaa näissä laskuissa huomioon. Samalla on turha puhua siitä, ettei haluttaisi velkaantua ja ettei käytäisi töissä. Miten perheellinen opiskelee, kun huoltajalisäkin on poistettu?

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Haluan jollakin tavalla kommentoida äskeistä keskustelua.

Ensiksikin ed. Tennilälle vaalilupauksista haluan todeta sen, arvoisa kollega, että vaalilupaukset tekee jokainen ja jokainen myös vastaa niistä itse. Itse mm. olen tehnyt sellaisen vaalilupauksen kaikissa tilanteissa poikkeuksetta viime vaalien alla, että ensin on saatava maan talous kuntoon, sen jälkeen tulee uudistuksia. (Ed. Tennilä: Kyllä moni kepulainen näin lupasi!) Ed. Tennilä ei myöskään ilmeisesti tunne Kurrin mallia. Näyttää siltä sen perusteella, mitä hän äsken totesi. (Ed. Tennilä: Oikein hyvin tunnen!)

Ed. Gustafssonille haluaisin todeta, että tätä ehdotusta tulee tarkastella kriittisesti juuri siitä syystä, että tämä ehdotus on, kuten moneen kertaan itsekin olen todennut, ensimmäinen askel opintotukiuudistuksissa. Olisinkin kovin toivonut, että keskustelu olisi kääntynyt nopeasti tästä arvostelusta ja kritiikistä siihen, miten heti seuraavassa vaiheessa tätä ehdotusta on parannettava, koska tähän meidän täytyy nyt tyytyä ja tulevaisuudessa opintotukea parantaa sillä tavalla, että se antaa kaikille päätoimisille opiskelijoille perusturvan. Tästä syystä itsekin olen rohjennut esittää omia näkemyksiä siitä, mitä seuraavaksi pitäisi tehdä. (Ed. Rinne: Se vaalikampanja on käyty jo!)

Mitä tulee mainittuun 160 miljoonaan markkaan, niin lakiehdotuksessa on luku Taloudelliset vaikutukset. Kuten totesin tämä 160 miljoonaa markkaa on todella raha, joka tulee korkeakouluopiskelijoille lisänä nykyiseen. (Ed. Lahti-Nuuttila: Se on muusta koulutuksesta pois!) — No, se voi olla mistä tahansa pois, paitsi koulutuksesta niin jostakin muustakin. Niin kuin ed. Lahti-Nuuttila pitkäaikaisena valtiovarainvaliokunnan jäsenenä tietää, rahoja liikutellaan miten tahansa, otetaan pois ja lisätään. Kaikkea voidaan aina tehdä tällä tavalla vastakkain. — Joka tapauksessa korkeakouluopiskelijat ovat ainoa ryhmä, joka saa todella nykyiseen rahaan lisää 160 miljoonaa markkaa.

Ed. Astalalle haluaisin todeta, että tämä Kurrin malli, josta paljon puhutaan, on kuitenkin sellainen ehdotus, jolle ainakin lausuntojen mukaan ja viime eduskuntakauden lopun työskentelyä muistelleena tuli kaikkien ryhmien kannatus. Periaatteessa kaikki olivat sitä mieltä, että näin tulee edetä.

Haluan todeta vielä sen, että lakiesitys, joka nyt on lähtemässä valiokuntaan, on otsikon mukaisesti ehdotus korkeakouluopiskelijoitten opintotuesta eikä mistään muusta. Tämä on väliaikainen laki. Koska opintotukea lähdettiin tällä tavalla asteittain toteuttamaan korkeakouluopiskelijoista, tämä on korkeakouluopiskelijoitten laki, eikä niin kuin olen monta kertaa sanonut tämä ole mikään kokonaisuus, vaan ensimmäinen askel.

Ed. Backmanille haluaisin todeta, kun hän puhui pitkistä ajoista, että on aivan eri asia, mitä muutama vuosi sitten tapahtui. Silloin bkt:n kasvu vuosittain, kuten hyvin muistamme, oli 3—4 prosenttia. Tällä hetkellä bkt on miinus 6. Ei ole jaettavaa, kun ei ole kasvua, vaan vähennystä. Se täytyy myöskin ottaa vastuullisten päättäjien huomioon, kun päätöksiä tehdään.

Ed. Lahti-Nuuttilalle hänen puheenvuoronsa johdosta toteaisin, että uudistuksen lähtökohtanahan on, kuten ed. Lahti-Nuuttila vallan hyvin tietää, nykyisen opintotukirahan uudelleenkohdentaminen. Siitähän koko ajatus lähti liikkeelle. Ei ole oikein perusteltua antaa valtion budjetissa vuodesta toiseen kasvavia satoja miljoonia markkoja pankeille, jos ne voitaisiin antaa suoraan. Näin on juuri päätetty. Nyt raha annetaan suoraan, ja tavoitteena tulee olemaan sen kasvattaminen. Nykyistä tilannetta ei säilytetä ennallaan, vaan kasvatetaan rahaa niin, että aikanaan se on perusturvan suuruinen. Perusturvaksi olemme ymmärtäneet kansaneläkkeen perus- ja lisäosan.

Kesätyötilanteesta, johon ed. Puisto puuttui: On valitettavaa, että taloudellinen tilanne on tänä päivänä se mikä on eikä opiskelijoilla ole kylliksi kesätyöpaikkoja. Yksi apu opiskelijoille voisi olla, että saisimme luotua kolmannen: kesälukukauden. Sille myöskin opintotuki on nyt mahdollista, sillä opintotuki sidotaan kuukauteen. Jokainen voi saada kuukausittaisen opintotuen, ja näin ollen pakosta ei mitään kesäkatkoja opiskeluun tule, ellei halua. Nyt opiskelija voi valita. Jos hän menee työhön, hän menee työhön. Jos hän opiskelee, hän voi opiskella ja saada opintotukea.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ongelma tietenkin on syntynyt, ja opiskelijoiden vastustuksen jyrkkyys johtuu juuri annetuista vaalilupauksista, eli opiskelijat

kuvittelivat, että opintotuki muuttuu kertaheitolla tämän uuden mallin mukaisesti. Se, kuten ministeri puheessaan sanoi, on koko uudistuksen lopullinen tavoite. Se toki pitää paikkansa, kun on laskeskellut näitä määriä, että korkeakouluopiskelijat uudistuksessa saavat lisää. Mutta on toinen asia, saako yksittäinen korkeakouluopiskelija. On otettava huomioon se, että en ainakaan minä, jos opiskelisin, ottaisi penniäkään näillä hinnoilla lainaa vaan eläisin pelkän tuen varassa. (Ed. Puisto: Se ei ole mahdollista!) — Niin ei ole mahdollista. Eläisin pelkän tuen varassa, opintorahan varassa. Silloin korkeakouluopiskelijankin tuki nykyisestä laskee.

Kun vertaa tietoja hallituksen esityksen yleisperusteluissa, minkälainen tilanne on Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa, niin kiistatta minä ainakin tulen siihen tulokseen, että joka paikassa muualla on asiat opiskelijoiden kannalta paremmat. Kaikkein onnettominta ja mielestäni epäreiluinta hallituksen esityksessä on se, että yhtä ryhmää eli keskiasteen koulutuksessa olevia on kohdeltu niin tylysti kuin on kohdeltu. Heidän tukensa — ja hallituskin myöntää sen, ministeri myöntää — todella alenee ja huomattavasti uudistuksen myötä. Kun ministeri pyysi, että puhuttaisiin siitä, miten lakia on parannettava, niin mielestäni tämä on kyllä yksi kiireellisimpiä asioita.

Ymmärrän sen närkästyksen, mikä on syntynyt, sen takia, että kun vertaa esimerkiksi tällä hetkellä keskiasteen koulutuksessa olevia niihin aikuiskoulutukseen tuleviin, jotka ovat jättäneet työnsä joko työttömyyden tai jonkin muun takia ja menneet koulutukseen, niin heillehän tukea on tarjolla nähdäkseni ainakin tällä hetkellä hyvin monesta lähteestä, jopa niin, että tuki tällä hetkellä saattaa todella olla suurempi kuin aikaisemmin työssä saatu nettopalkka. Kun tähän asiaan vertaa, niin mielestäni on erittäin suuri vääryys juuri keskiasteen koulutuksessa olevia kohtaan. Aivan hyvin vierekkäisissä pulpeteissa voi olla eriarvoisen tuen varassa olevia.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Opintotuen tarkoitus on ilmeisesti hallituksenkin mielestä turvata opiskelijoiden toimeentulo pääsääntöisesti opiskelun ajaksi. Näin ainakin olen ymmärtänyt. Opiskelijat ovat itse tehneet laskelmia, joiden mukaan kuitenkin toimeentulo pienenee nykyisestä. He ilmeisesti ovat asiantuntijoita omassa asiassaan.

Hallituksen uudistus rahoitetaan nyt opiskelijoiden opintososiaalisia etuja leikkaamalla. Ministeri Isohookana-Asunmaa oli hyvin huolissaan huoltajakorotuksen poistumisesta. Siitä ovat opiskelijatkin olleet kovasti huolissaan. Ministeri totesi, että sillä on perhepoliittisia seuraamuksia. Minusta myöskin ateriatuki on tärkeä taloudellinen kysymys nimenomaan perheelliselle opiskelijalle.

Jos kerran ministeri on tästä niin kovasti huolissaan, niin kysyisin: Milloin ja miten huoltajakorotus sitten palautetaan? Ainakaan minkään näköisiä toimenpiteitä tässä esityksessä siihen suuntaan ei ole.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen kyllä ihan liikuttunut sosialidemokraattien innokkaista puheenvuoroista opintotukiuudistuksen puolesta, kun se ei ollut heidän ykköstavoitteitaan siinä vaiheessa, kun he ovat olleet itse hallitusvastuussa. (Ed. Gustafsson: Ed. Taina puhuu vastoin parempaa tietoaan!) Heillä on ollut mahdollisuus asiaa edistää silloin, kun rahaa oli jaossa ja sitä myös avokätisesti jaettiin eri puolille. Opintotukeen sitä ei tahtonut löytyä, mutta onneksi kokoomuksen vaatimuksesta opintotuki sentään viime kaudellakin nousi huomattavasti. (Ed. Gustafsson: Korvat heiluvat!)

Uudistus, joka tällä kertaa tehdään, on erittäin merkittävä sosiaalipoliittisesti, sillä opiskelijat ovat olleet ainoa ryhmä, joka on joutunut elämään velaksi. Kun 1 570 markalla kuukaudessa lähestytään suuri askel meidän perusturvamme tasoa, niin pidän uudistusta erittäin merkittävänä. Ihmettelen kritiikkiä, jota esitetään uudistusta kohtaan. Missään tapauksessa ei voida puhua huononnuksesta silloin, kun markkamäärä, jota ei tarvitse maksaa takaisin, lähes kolminkertaistuu ehdotuksen mukaan.

Mitä tulee ateriatukeen, niin lienee 5 markkaa per ateria. Jos lasketaan 30 ateriaa kuukaudessa, joka on 150 markkaa, niin se on kuitenkin aika pieni raha verrattuna korotukseen.

Minä vertaisin opintotukiuudistuksen liikkeellelähtöä kansaneläkeuudistukseen. Tämä on nuorten ja opiskelijoiden kannalta yhtä merkittävä.

Mitä tulee verollisuuteen, niin olen puolustanut veronalaisuutta siksi, että kaikki sosiaali-

etuudet meillä ovat verollisia paitsi lakkoavustukset, joiden piti tulla verolle. Nyt näyttää siltä, että nekään eivät veronalaisiksi tule, ja siitä syystä olen valmis puhumaan sen puolesta, että opintotuki jää verottomaksi, jos kerran lakkoavustuksetkin edelleen ovat verottomia.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En ymmärrä, miten ed. Tainan puheenvuoro oli vastaus ministerin ensimmäiseen puheenvuoroon, johon minä pyysin vastauspuheenvuoron.

Haluan todeta, että ministeri toisessa puheenvuorossaan mainitsi, että ed. Tennilä ei tunne Kurrin esitystä. Jos ministeri tuntee, niin kuin minä uskon, niin ei siitä mitään hyötyä ole. Te, ministeri Isohookana-Asunmaa, ette pidä kiinni siitä, mitä Kurrin työryhmä ehdottaa, vaan olette osittain sen kannalla ehdotuksessanne. Kun te annoitte ymmärtää, että teidän esityksenne vastaa opiskelijoiden mielipiteitä, niin eihän se vastaa opiskelijoiden mielipiteitä. Eihän kritiikkiä niin paljon opiskelijoiden taholta muuten olisi tullut. Te jätitte vastaamatta, miksi ateriatuki poistuu, miksi huoltajakorotus jätetään antamatta, miksi alle 20-vuotiaat ovat ulkopuolella, miksi verotetaan ja miten käy kunnille pohjoisessa ja etelässä, joiden toimeentulotukimenot tulevat hurjasti kasvamaan tämän jälkeen, kun hallituksen esitystä käytäntöön sovelletaan. Mitä te aiotte tehdä opiskelijoille, jotka esityksen kehnouden vuoksi tulevat keskeyttämään opiskelunsa? Kysymykset jäivät puheenvuorossanne selvittämättä samoin kuin se, miten suhtaudutaan opiskelijoihin, jotka äitiysloman, asepalvelun, työttömyyden taikka muun syyn vuoksi tähän saakka ovat saaneet helpotusta opintotukimenoihinsa.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Astalan puheenvuoron johdosta. Kyllä minusta politiikassa pitäisi nähdä kokonaisuutta laajemmin eikä niin mustavalkoisena kuin ed. Astala. Te ette nähnyt mitään muuta kuin huonoa. Minusta ed. Taina sanoi aivan oikein, että kyse on kerran uudistuksesta, jossa mm. opintoraha verrattuna aikaisempaan järjestelmään kolminkertaistuu ja sitä ei edes tarvitse maksaa takaisin. (Ed. Lahti-Nuuttila: Ei pidä paikkaansa!) Uudistuksessa varmasti on korjaamista jatkossa, mutta me olemme saaneeet pään auki. Ed. Astala, vielä kerran, tuskin on tehty maassa uudistusta, joka ensimmäisiltä metreiltä alkaen on täysin täydellinen. Nyt on saatu pää auki ja tästä sitten korjataan ja parannetaan. Ed. Astala, tehkää valiokunnassa jo korjauksia!

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minustakin uudistus on kyllä periaatteeltaan oikean suuntainen ja myötäilee Kurrin ehdotusta. Ministerihän toi esille kohdat, joissa esitys siitä poikkeaa. Velkamäärä tämän uudistuksen jälkeen korkeakouluopiskelijoilla vähenee noin puoleen nykyisestä. Olen sen itse laskenut sillä oletuksella, että tuki kokonaisuutena pysyy kansaneläkkeen tasolla. Minusta on hyvä, että ministeri toi esille ne kohdat, jotka selvästi haittaavat tuen tasoa uudistuksen jälkeen, eli verotuksen, ateriatuen poistamisen ja huoltajalisän. Minusta on hyvä, että hän esittää ne keskusteltavaksi, ja toivon, että niistä käytäisiin rakentavaa keskustelua.

Esityksen suurin periaatteellinen ero Kurrin malliin on, että kouluaste-eroja ei vielä tässä vaiheessa opintotuessa poisteta. Odotan, että keskiaste jatkossa tulee uudistukseen mukaan. Kysymyshän on juuri rahasta. Pitkällä tähtäimellä uudistus ei lisää valtion menoja, mutta lyhyellä tähtäimellä kyllä. Vuonna 1993 valtion menot kasvaisivat miljardin, jos uudistus olisi aloitettu ensi syksystä kokonaisuudessaan.

On minustakin, kuten ed. Taina sanoi, todella valitettavaa, että uudistuksen aloitus sattuu näin surkeaan vaiheeseen valtiontalouden kannalta. Jos se olisi pystytty käynnistämään esimerkiksi muutamaa vuotta aikaisemmin, olisi tilanne ollut aivan toinen.

Ed. Puisto valitti täällä lainan markkinakorkoisuutta ja huoltajalisän poistamista. Toivoisin, että ed. Puisto lukisi vähän tarkemmin myös oman ryhmänsä esityksen. Ed. Kalliomäen lakialoite lähtee myös lainan markkinakorkoisuudesta, eikä siinä myöskään esitetä huoltajalisää opiskelijoille maksettavaksi. Minusta on selvä, että korot ovat ongelma, mutta sitä täytyy miettiä pitkällä tähtäimellä. Jos meille saadaan luotua pitkien halpakorkoisten asuntolainojen järjestelmä, niin siihen täytyy liittää myös opintolainat.

Ed. Gustafssonille haluaisin todeta, että en ymmärrä hänen esittämäänsä nuorten ja aikuisten opiskelijoiden asettamista vastakkain.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaa on lukenut ilmeisesti aivan eri Kurrin oppeja kuin on tarkoitettu. Niissä lukee taas, että kiekko päätyyn ja perään. Se on vähän samanlainen tämä systeemi. Mutta kun pääministeri Aho on kieltänyt käyttämästä yhteiskunnassa kahta sanaa: toinen on devalvaatio ja toinen on jos, ja jos-sanan kohdalla täytyy käyttää kun-sanaa, niin minä sanon lyhyesti oman näkemykseni kun-pohjalta nimenomaan lainamenettelystä.

Kun laina tulee markkinakorkoiseksi, niin 12 prosentin markkinakorko ei ole tätä päivää. Täytyy puhua realistisesti tästä ajasta, joka saattaa olla myös tulevaisuutta. Markkinakorko on huomattavasti korkeampi kuin tuo 12 prosenttia. Kun korot pääomitetaan, niin kuin opiskelijoiden osalta varmasti tulee käymään, kun se mahdollisuus on annettu, nämä korkeat korot pääomitetaan, tämä lisää koko ajan lainapääomaa, ja me tiedämme yksityisestäkin elämässä, miten käy, kun korot alkavat kasvaa korolle. Silloin on tietyllä tavalla tuho edessä.

Kun eräänä päivänä opiskelija on saanut opiskelunsa loppuun, saattaa olla mahdollista, että hän ei saa työtä lainkaan, niin kuin tämän päivän yhteiskunta näyttää jäseniään kohtelevan. Saa tai ei, joka tapauksessa, jos hän ei pysty heti lyhentämään tuota lainaansa, hän alkaa maksaa 16 prosentin sakkokorkoa, joka sekin alkaa jäädä mahdollisesti korkoa korolle -systeemillä tietyllä tavalla pääomitetuksi. Tällöin opiskelija huomaa karmean totuuden olevan edessään. Tähän ei pitäisi mennä. Tämä on hetken haihatusta.

Ed. Backman (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri viittasi siihen, että jatkossa pyritään perusturvatasoon eli kansaneläkkeen ja lisäosan tasoon, niin en ymmärrä, kun kuitenkin hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että pitkällä aikavälillä tästä ei tule lisäkustannuksia, onko sitten tarkoitus jollain ihmekeinolla ilman kustannuksia päästä tähän perusturvatasoon.

Sidos eläkkeiden tasoon ei ehkä tässä tilanteessa olisi edes opiskelijoiden kannalta hyvä, kun hallitus pyrkii leikkaamaan myös eläkkeitä, jos se ei onnistu indeksitarkistuksen pudottamisella, niin sitten verotuksen kautta. Tässä suhteessa voin melkein kiittää hallitusta, ettei sitä ole tässä yhteydessä nimenomaan sidottu eläketurvatasoon.

Jatkokehittämistä, jota ministeri kaipasi, on jo tehty. Tämä on aika erikoinen tilanne, että täällä on jo valmiina opposition, sosialidemokraattien, esitys siitä, kuinka opintotukea tulisi jatkokehittää. Meillä on oma lakiesitys, joka menee pidemmälle kuin hallituksen esitys siihen suuntaan, jota ministeri täällä itsekin toivoi. Ehkä hän ei saanut riittävää enemmistöä omalle näkökannalleen hallituksessa. Olisi mielenkiintoista tietää, oliko tämä pelkästään ministerin näkökulma vai oliko hallituksessa yleisemmin ymmärrystä näihin kohtiin, mitä ministeri kaipasi eduskunnan lisättäväksi.

Vertailujen suorittaminen pelkästään Kurrin malliin ei mielestäni myöskään ole perusteltua sen takia, että esimerkiksi sivistysvaliokunta mietinnössään koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä totesi myös kriittisiä näkökohtia osaan Kurrin esityksestä. Tältä osin Kurrin mallia puhtaaksiviljeltynä ei voi pitää minään ihannemallina, jonka taakse eduskunnan enemmistö olisi esimerkiksi koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä asettunut.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On totta, että Kurrin mallilla on ollut suosiota verrattuna nykypäivän opintotukijärjestelmään. Mutta ministeri tietää myös varsin hyvin, että opiskelijajärjestöt ovat olleet suuresti yksimielisiä siitä, että opintotukea pitää kehittää niin, että opintoraha muodostuu täyden kansaneläkkeen suuruiseksi, ja niin, että se on sidottu tähän järjestelmään. Vasemmistoliitto on tehnyt tämän mukaisen rinnakkaisaloitteen, jossa voimaantulo on asteittain tarkoitettu toteutettavaksi. Siinä on tämä opiskelijajärjestöjen esittämä toive konkretisoituna, ja kun se on esitetty asteittain voimaan, se on täysin realistinen.

Toisaalta toteaisin ministerille, että on kyllä viisasta antaa rahaa opiskelijoille eikä pankeille. Mutta kun te samalla heikennätte opintotukea ja opintorahaa ja teette siihen sellaisia kytkentöjä, että osalle korkeakouluopiskelijoistakin tuki laskee, niin mitä järkeä sellaisessa on? Ei se ole mikään opintotukiuudistus. Se on vain tietynlainen opintotukiratkaisu. Kun siitä vielä kokonaan puuttuu keskiaste eli noin 130 000 opiskelijaa, en voi ymmärtää, että tätä uudistusta niin kovin suurin kirjaimin kehutaan. Toki siinä on se hyvä puoli, että ollaan siirtymässä tämän päivän erittäin huonosta järjestelmästä toiseen järjestelmään, joka ei toteutettuna hallituksen esityksen tavoin kuitenkaan ole juurikaan kovin kehuttava malli.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri kommentoi äsken kohdallani aihetta, jota en lainkaan käsitellyt. Korkotuen kohdentaminen opiskelijoille pankkien sijasta on oikein. Haaste ministerille on korkoneuvottelu pankkien kanssa. Havaitsin ministerin eräässä lehdessä 26.10. tavoittelevan 5—7 prosentin markkinakorkotasoa. Se on ilahduttavaa, jos tässä onnistutaan.

Edellisessä vastauspuheenvuorossani ihmettelin mm. hallituksen ristiriitaisia esityksiä koskien verotusta. Tässä vaiheessa, näin alhaisella tasolla, opintotuki ei mielestäni ole verotuskelpoinen. Mutta jos hallitus verottaa, sen pitäisi tietää, mitä se verottaa. Ministeri ja lakiesitys puhuvat opintorahasta, mutta valtiovarainministeriön mukaan "opintotuki ja muu siihen verrattava etuus" on saatettava veronalaiseksi tuloksi.

Kun ministerillä on valmius parantaa esitystä ja hallituksen budjettiesitystä muutoinkin, meidän todella kannattaa pyrkiä eduskunnassa sellaiseen yksimielisyyteen kuin vuonna 1986, jolloin tavoitteet opintotukiuudistukselle asetettiin. Nyt ei ole kyllä uudistuksesta kysymys, mutta me voimme tehdä siitä sellaisen. Ei poisteta ateriatukea eikä huoltajakorotusta korkeakouluopiskelijoilta ja löydetään yhteinen linja hallituksen esityksestä, sosialidemokraattien esityksestä ja vasemmistoliiton esityksestä. Se on tämän vuosikymmenen teko opiskelijoille.

Ed. Turunen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ilokseni totean alkuun, että ed. Ukkola käytti hienon liberaalisen puheenvuoron kantaessaan huolta keskiasteen opiskelijoiden syrjäyttämisestä tässä uudistuksessa. Se oli muutenkin erinomainen puheenvuoro, johon sosialidemokraattina mielelläni yhdyn.

Pyysin vastauspuheenvuoron ministeri Isohookana-Asunmaan puheenvuoron johdosta, jossa mielestäni ministeri ei kovinkaan pontevasti lähtenyt puolustamaan esittämiään lukuja. Tilannehan on se, että hallituksen budjettiesitys leikkaa aikuisten opintotukea 100—110 miljoonaa markkaa. Jo helpon laskutoimituksen mukaan päätyy siihen, että jos hallitus esittää, että oman arvion mukaan opintotukiuudistus maksaa 160 miljoonaa markkaa, niin tästä löytyy jo perustelu esittämälleni summalle.

Haluan kuitenkin vielä todeta sen, koska tämä on minusta hyvin tärkeä periaatteellinen asia uudistuksen taustalla, että minulla on myös tiedossani se, että SYLissä ja myös Valtion opintotukikeskuksessa on päädytty suuruusluokaltaan noin 60—70 miljoonan markan uudistukseen, mitä tulee nyt käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen.

Kyllä me ihan perustellusti tästä lähtökohdasta toteamme, että uudistus on varsin vaatimaton, vaikka me huomioisimme senkin, että totta kai tässä taloudellisessa lamatilanteessa ymmärrämme tiettyyn rajaan asti, että tässä ei voida mitään useiden miljardien uudistusta tehdä. Mutta olisimme nähneet, että tähän olisi aivan välttämätöntä ollut ottaa keskiasteen opiskelijat mukaan. Tämä on nyt tällaista porvarihallituksen uutta luokkapolitiikkaa, että jätetään keskiasteen opiskelijat pois, jotka opiskelevat 3—4 vuoden tutkintoja siinä melkein kuin korkeakouluopiskelijatkin.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaa on molemmissa puheenvuoroissaan kovasti yrittänyt perustella lakiesitystä sen saamasta runsaasta kritiikistä huolimatta. Tietysti tilanne on se, että hänen on hyvin vaikea sitä puolustella, koska se opiskelijoilta tullut kritiikki, jota tässäkin salissa on esitetty, on perusteltua. En enää puutu keskiasteen opiskelijoiden syrjäyttämiseen, täällä on niin monessa puheenvuorossa tuotu esille sen epäoikeudenmukaisuus, johon täysin yhdyn. Erikoista on se, että ministeri ei todellakaan ole vastannut tähän kritiikkiin, joka koskee sitä, että ateriatuki on jätetty pois, huoltajakorotus on jätetty pois ja myös sitä, että laki koskisi korkeakouluopiskelijoitten osalta ainoastaan 20 vuotta täyttäneitä.

Nimittäin tilanne on se, että mikäli ikäraja olisi pois tästä lakiesityksestä eli ei olisi tätä 20 vuoden keinotekoista ikärajaa, niin lisäkustannukset olisivat opiskelijajärjestöjen laskelmien mukaan 14 miljoonaa markkaa, eli kyse on siis erittäin pienestä summasta. On aivan järjetöntä, että osa korkeakouluopiskelijoista joutuu tämän huononkin lain osalta vielä heikompaan asemaan.

Tuntuu oudolta, että nyt me tekisimme ns. uudistuksen, joka herättää suuresti vastarintaa jo alusta lähtien. Mielestäni nyt todellinen valtiomiesteko, ministeri Isohookana-Asunmaa, olisi se, että ministeri tutustuisi ed. Astalan ja eräiden muiden tekemään aloitteeseen ja toteaisi, että

hallitus olisi valmis vetämään oman esityksensä pois ja hyväksyisi ed. Astalan tekemän esityksen, joka olisi todella linjakas, pitkällä tähtäimellä varmasti kaikkien meidän ajama tavoite, joka asteittain saatettaisiin voimaan.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Rouva puhemies! Keskustelu on kääntymässä juuri siihen suuntaan kuin pelkäsinkin, eli keskustellaan siitä, miksi sitä ja tätä ja tuota ei tässä ehdotuksessa ole. Nyt kun on kerta kaikkiaan sillä tavalla, että opintotukiuudistus, kuten olen moneen kertaan jo todennut, aiotaan toteuttaa vaiheittain ja tämä uudistus koskee korkeakouluopiskelijoita, sen takia siellä esimerkiksi ei ole keskiasteen opiskelijoita. Kyllä minä olisin ottanut ja varmasti koko hallitus olisi ottanut kaikki mahdolliset opiskelijaryhmät, jopa sivutoimisetkin, mukaan tähän opintotukiuudistukseen, sikäli kuin se olisi ollut taloudellisesti mahdollista. Mutta kun vain sattuu olemaan tilanne se, että meillä bkt supistuu tänä vuonna 6 prosenttia ja rahaa ei ole, ja kun muiltakin otetaan pois, niin silloin ei voi mahdottomia tehdä, kuten hyvin tiedämme. Tietenkin vaihtoehto on se, että otetaan ulkomailta lainaa miljoonia ja miljoonia ja miljardeja, mutta sekin on maksettava joskus. Nimenomaan nämä opiskelijat sen sitten myöhemmin maksaisivatkin.

Haluan todella toivoa ja uskoa, että keskustelu eduskunnassa jossain vaiheessa menee siihen, mihin ed. Backman yritti viitoittaa, eli että mietimme yhdessä, miten tätä uudistusta viedään, missä järjestyksessä olemassa olevia puutteita ryhdymme yhdessä korjaamaan, mitkä ovat prioriteeraukset seuraavassa vaiheessa, mitä me haluamme, löytyykö yksimielisyys siitä, missä järjestyksessä viemme uudistusta eteenpäin taloudellisesti ankeasta tilanteesta huolimatta.

Toteaisin vielä ed. Ukkolalle keskiasteen asioista sen, että keskiasteen opiskelijoitten etuudet eivät muutu, ne säilyvät ennallaan. Ymmärsin, että ed. Ukkolan puheenvuorossa viitattiin siihen, että tuki nyt alenee keskiasteen opiskelijoilla. Siellä on voimassa opintososiaalinen lainsäädäntö sillä tavalla kuin on. Eri asia on sitten se, mitä kunnissa tehdään opintososiaalisille etuuksille, mutta sille taas tämä parlamentti ei voi mitään. Meillä on säädetty laki, joka on voimassa. Jos kunnat tekevät toisin, niin ne tekevät toisin.

Itse asiassa tämän opintotukiuudistuksen kultaiset vuodet olivat kolme neljä vuotta sitten, jolloin maan taloudellinen tilanne oli erinomaisen hyvä ja bkt-kasvu oli todella monta prosenttia vuodessa. Silloin tämä uudistus olisi pitänyt toteuttaa. (Ed. Rinne: Se olisi Pekkalan aikaan pitänyt toteuttaa, se olisi ollut ehdottomasti parasta!) Silloin sitä ei vielä osattu vaatia, silloin vaadittiin fifty fifty: puolet opintorahaa ja puolet opintolainaa. Se oli erilaista aikaa. Mutta kun tätä opintotukiuudistusta alettiin neljä viisi vuotta sitten miettiä, se olisi pitänyt heti toteuttaa, jolloin olisi päästy kerralla ehkä tavoitteisiin. (Ed. Rinne: Eikö hallitus tässäkään ota minkäänlaista vastuuta itse?)

Ed. Astalan ehdotuksesta, johonka ed. Astala vastauspuheenvuorossaan myöskin puuttui, ymmärsin, että ehdotus merkitsee käytännössä opiskelijapalkkajärjestelmän toteuttamista. Siihen, niin uskon, Suomessa ei enemmistö missään tapauksessa ole taipuvainen. Tällainen ehdotus olisi täysin epärealistinen. (Ed. Astala: Ei siellä ole mitään sellaista! Se on opiskelijajärjestöjen toive, ei se ole mitään opiskelijapalkkaa!) — Arvoisa edustaja! Saanko jatkaa loppuun? — Jos koko opintotuki olisi opintorahaa, niin sehän on opiskelijapalkka käytännössä, aivan sama asia. Siihen en ainakaan itse ole valmis menemään ja uskon, että moni muukaan ei opiskelijapalkkajärjestelmää halua toteuttaa.

Ed. Lahti-Nuuttila viittasi vielä TVL:ään, verolakiin. Minulla ei sitä lakia ole mukana, enkä muista, mitä siellä on sanottu, mutta jos opintotuki ymmärretään jotenkin muuten kuin opintorahana, niin varmasti valtiovarainvaliokunnan verojaosto tämän pienen epätäsmällisyyden tulee korjaamaan, ainakin toivon niin, ettei tällaista keskustelua tarvitse käydä.

Vielä näistä raha-asioista, kun ed. Gustafsson niitä edelleen käsitteli. Tämä noin 60 miljoonaa, ed. Gustafsson, tarkoittaa sitä, että sen verran on nyt sitten ihan kokonaan opintotukimomenttiin saatu riihikuivattua rahaa. Jos ajatellaan, että opintotuki koostuu nykyisestä järjestelmästä ja kaikki opiskelijat pääsevät täysimääräisesti nykyisen järjestelmän piiriin, sen lisäksi on tarvittu todella 60—70 miljoonaa päälle, jotta on saatu korkeakouluopiskelijoitten uudistus aikaan.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Opintotukiuudistus on aivan oikean suuntainen siinä mielessä, että raha tulee nyt suoraan opiskelijalle, varsinkin kun pankkeja yhteiskunnalliset tehtävät tuntuvat kiinnostavan nykyään kovin vähän. Minua huolestuttaa myös keskiasteen koulutuksessa olevien tilanne,

heillä kun on vielä läsnäolopakko koulutuksessa, joten työnteko on erityisen hankalaa. Kuten ministerikin epäili, monet kunnat ovat nyt luopumassa matka- ym. korvauksista. Samoin aikuisopiskelussa olevat menettävät mm. huoltajalisänä jopa 1 880 markkaa kuukaudessa. Muun muassa pääministeri on korostanut nykyisessä työllisyystilanteessa aikuisopiskelijoiden tukemisen olevan keskeinen painopiste.

Eriarvoisuutta opiskelijoiden välillä syntyy nyt väistämättä. Jatkossa on edettävä uudistuksessa niin, että päätoiminen opiskelu on taloudellisesti mahdollista kaikille ikään, koulutusasteeseen ja sosiaalisiin lähtökohtiin katsomatta.

Ed. R i n n e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaan puheista käy sama linja ilmi kuin ministeri Kuuskosken. Minä vain odottelen, milloin hän epäkohtia vaatii korjattavaksi jossakin lehdessä aivan samalla tavalla kuin ministeri Kuuskoski. Ministeri Kuuskoski ensin esittää terveyskeskusmaksua ja nyt ministeri Isohookana-Asunmaa näitä epäkohtia omalla allekirjoituksellaan, joten milloin sitten nähdään lehdessä vaalikampanjan kolmas vaihe, jolloin siellä vaaditaan epäkohtia korjattaviksi? Kepulaista sumutusta tyypillisimmillään. Puhumalla konditionaalimuodoilla paljastetaan itse asiassa se, että kysymys on puhtaasti vaalikampanjasta. Toivoisin, kun ministeri Isohookana-Asunmaa on Pohjanmaalta, ettei hän vajoaisi aivan niin alas kaksinaamaisuudessa kuin ministeri Kuuskoski.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Taina ei ymmärtänyt, miksi hallituksen esitystä arvostellaan. Täällähän ei kukaan ole arvostellut sitä, että opintorahaa parannetaan. Sehän on ollut vasemmistoliitonkin edustajien vaatimus niin kauan kuin opintotukea on käsitelty. Lainamuotoinen järjestelmä on opiskelijoille ainoa, ja ihmettelen, että ministeri Isohookana-Asunmaa sanoi, että hän ei hyväksy sellaista järjestelmää, jossa osa ei olisi lainaa. Minusta tämä on outo kannanotto ministeriltä. Olen kuvitellut, että muutkin ryhmät myös porvaripuolella ovat sitä mieltä, että ei ole oikein, että opiskelijat todella ovat ainoa ryhmä, joka joutuu turvautumaan osittain lainapainotteiseen järjestelmään. Sehän ongelma onkin, minkä takia esitystä voimakkaasti arvostellaan ennen kaikkea opiskelijoiden keskuudessa. Samalla, kun opintorahaa esitetään parannettavaksi, tehdään huononnuksia, jotka merkitsevät sitä, että opiskelijoiden toimeentulo heikkenee, kun laki tulee voimaan.

Tällä tavalla ei mitään uudistusta pitäisi aloittaa edes alkuvaiheessa. Sen vuoksi vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on tehnyt rinnakkaislakialoitteen. Siinäkin on otettu taloudellinen tilanne huomioon ja esitetty sitä tulemaan voimaan asteittain. Eräs keskeinen tekijä siinä on se, että verovähennysjärjestelmä tulee sellaiseksi kuin eläkeläisillä. Tässä yhteydessä totean, että tänään tulee käsittelyyn lapsilisälain muutos, jonka olemme esittäneet. Olisi vähintä, mikä pitäisi tehdä niin opiskelijoiden kuin palkansaajienkin kohdalla, että lapsilisiä korotettaisiin, kun muuten aiotaan heidän kaikkien toimeentuloa heikentää.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Backman sanoi, että sosialidemokraattien aloitteessa, joka kulkee nimellä Kalliomäki ym., on menty opintotukiuudistuksessa paljon pidemmälle. Tästä voi päätellä, että salissa opintotukiuudistuksesta on erittäin laaja yksimielisyys eli tavoite on yhteinen. Kun keskustelua kuuntelee, olennaista mielipide-eroissa on, millä vauhdilla etenemme opintotukiuudistuksessa. Hallitus tietää, että uudistus maksaa, ja uskon, että myös opposition sosialidemokraatit tietävät, että uudistukset maksavat. Sosialidemokraatit jättivät jälkeensä erittäin huonon taloudellisen perinnön. Siitä ei ole paljon jaettavaa. Sen vuoksi hallitus on pakotettu etenemään pienin askelin asiassa. Sosialidemokraatit etenevät niin kuin koko oppositio tyylillä, että eletään yli varojen, ei se mitään merkitse, mutta asia on täysin toinen. Vastuullinen asioitten hoito edellyttää talouden kunnossa pitämistä ja vasta sen jälkeen uudistusten toteuttamista.

Ed. Gustafsson sanoi, että ei pidä tehdä uudistuksia, jotka ovat miljardiluokkaa, ja toteaa samaan hengenvetoon, että tehtävän uudistuksen piiriin olisi pitänyt ottaa keskiasteen opiskelijat korkeakouluopiskelijoitten ohella. Ed. Gustafsson, se tarkoittaa miljardiluokan uudistusta, ja siihen ei ole nyt varaa.

Ed. K a r h u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni oli odottaa varsinaista puheenvuoroa, mutta en voi olla puuttumatta selkeisiin virheellisyyksiin tai väärinkäsityksiin, joita keskustelussa on ollut.

Opetusministeri Isohookana-Asunmaa toki puuttuikin siihen, että eihän keskiasteella varsinaisesti huononneta opiskelijoiden asemaa, kos-

ka opiskelijat saavat tasokorotukset opintorahaan ja korkotuki heillä lainoissa säilyy. Huvittavaa on ollut se, että keskiasteen opiskelijat haluaisivat mukaan jopa vasta aloitettuun, monien mielestä täysin epäonnistuneeseen uudistukseen ja puolestaan korkeakouluopiskelijat, jos mahdollista, haluaisivat palata vanhaan korkosubventiotyyliin, jos se olisi mahdollista, eli en tiedä, mikä kaikkein paras vaihtoehto on.

Korkeakouluopiskelijoilla on käsittääkseni kaikkein pisimmät opiskeluajat ja näin myös pisimmät laina-ajat, eli on kiire saada pää auki juuri heidän opiskelunsa tuelle. Ei ole ihmekään, että opiskelijat arvostelevat uudistusta, jos eduskunnastakin lähtee kyseenalaista tietoa eteenpäin opiskelijamaailmaan, joten heilläkin saattaa olla virheellistä tietoa siitä, mitä uudistus loppujen lopuksi tarkoittaa. Aikuisopiskelijoitten tilanne toki ei ole paras mahdollinen uudistuksessa.

Haluan kuitenkin vielä kysyä: Miten palkansaajat, eläkeläiset ja maataloustuottajat ajattelisivat, jos kaikki opiskelijoiden toiveet toteutettaisiin yhtenä lamavuonna yhdessä kertaa? Voi olla, että palaute olisi hyvin omituista myös toiselta puolelta.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaalle totean, että on valitettavaa, että ministeriö ei ole neuvotellut opintolainojen koroista tarmokkaasti. Meille on kerrottu monien opiskelijajärjestöjen taholta, että lainojen korkoja olisi voitu saada alemmaksi, etteivät ne olisi nyt 16 prosentin luokkaa.

Totean, että me jokainen tiedämme, että käsitellään opintotukilakia, joka koskettaa ainoastaan yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskelevia. Sosialidemokraatit ja vasemmistoliitto haluaisivat, että laki olisi tasa-arvoinen ja siinä olisivat mukana myös keskiasteen opiskelijat. Totean, että keskiasteen opiskelijat jäävät entisen lain piiriin ja heidän opintotukikorotuksensa on 15 markkaa kuukaudessa.

Toivoisin, että myös ed. Jorma Huuhtanen osaisi kantaa vastuuta Suomesta ja Suomen tulevaisuudesta ja opiskelijoista. Siihen täytyy löytyä rahaa sekä yliopisto-opiskelijoille että myös keskiasteen opiskelijoille. On sitä löytynyt silloinkin, kun keskusta on ollut aikoinaan hallituksessa.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee opintotukiuudistuksen perusmalliin, jota hyvin monet opiskelijajärjestöt siinä muodossa, kuin se ns. Kurrin mallina oli esillä, pitivät oikean suuntaisena, nythän on käynyt selville, että tämä perusmalli ei todellakaan toteudu uudistuksen myötä vaan se raha, joka nyt siirretään korkotuesta opintorahaan, jää aivan liian pieneksi takaamaan opiskelijoille perustoimeentulomahdollisuutta. Samanaikaisesti, kun markkinakorkoinen laina jää erittäin epävakaaksi ja myös tällä tavoin epävarmaksi lainaksi opiskelijalle hänen tulevaisuuttaan silmällä pitäen, on aivan selvää, että tästä herää tyytymättömyyttä. Näin ollen, kun vielä uudistukseen sisältyy epäkohtia, jotka ilmenevät huoltajakorotuksen pois jättämisenä ja siinä, että alle 20-vuotiaat ovat absoluuttisesti paljon huonommassa asemassa kuin vanhemmat korkeakouluopiskelijat, en voi ymmärtää, miksi ministeri Isohookana-Asunmaa ihmettelee, että esitystä nyt eduskunnassa kritisoidaan.

Hallitus ei ole tässä yhteydessä tuonut mitään esitystä, jossa puututtaisiin korkeakoulupolitiikkaan, mietittäisiin keinoja, kuinka sivistysyliopiston tavoitteista tinkimättä voitaisiin lyhentää opiskeluaikaa ja muokata korkeakouluopiskelua kaiken kaikkiaan mielekkäämmäksi. Jos opiskeluaikoja halutaan lyhentää, tulisi lähteä liikkeelle nimenomaan siitä päästä.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuorolle varattu aika on päättynyt!

Ed. O. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Opintotukiuudistuksen ensimmäinen vaihe on monessa suhteessa merkittävä uudistus myös siinä mielessä, että opiskelijat ovat ainoa ryhmä, jonka toimeentuloa parannetaan nyt tehtävässä yhteiskuntasopimuksessa samalla, kun kaikkien muiden väestöryhmien reaalitulot laskevat tämän yhteiskuntasopimuksen tekemisen myötä.

Kuitenkin ministeri on oikeassa siinä, että nyt on pohdittava, mitä tehdä ja mitä voidaan tehdä eduskunnassa eräiden tähän uudistukseen liittyvien epäkohtien korjaamiseksi. Mielestäni näiden epäkohtien tai puutteellisuuksien korjaukset pitäisi asettaa tärkeysjärjestykseen. Ainakin omalta kohdaltani pitäisin tärkeänä, että ruokailutuen palauttaminen ja opiskelijoiden kunnallisverosta vapauttaminen eläketulovähennyksen kaltaisella mallilla tulisivat eduskunnassa budjettikäsittelyssä korjattavaksi.

Ed. Gustafsson ja ed. Tykkyläinen kysyivät, miksei keskiaste ole mukana tässä uudistuksessa. On mielestäni erittäin valitettavaa, että näin ei todellakaan ole. Mutta syykin siihen on aika hyvin tiedossa, eli bruttokansantuote laskee tänä vuonna 6—7 prosenttia, mikä tekee kaikkiaan 40 miljardia markkaa koko bkt:n osalta ja noin 30—40 miljardia valtiontalouden vajeeseen. (Välihuuto) — Tämä on, ed. Gustafsson, seurausta SDP:n johtamasta epäonnistuneesta talouspolitiikasta viime vuosina, jonka syylliset löytyvät, kuten tiedetään, Brysselistä ja Suomen Pankista. (Ed. Rinne: Ja Oulun läänin maaherra loi pohjan!) — Aivan oikein erittäin hyvän pohjan. Siitä on, ed. Rinne ja ed. Gustafsson, teillä oma vastuunne, koska olette tukeneet tätä epäonnistunutta talouspolitiikkaa.

Pitää kysyä, mihin hukattiin Pekkalan — Ollilan linjan vahva perintö. Miksei käytetty ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuorolle varattu aika on päättynyt!

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun puhemies jo oli päättämässä minun puheenvuorooni tämän kierroksen repliikkejä, niin siunatuksi lopuksi ja jatkoksi ed. Rinteen erinomaiseen puheenvuoroon haluan tuoda eräitä näkökohtia esille.

Miksi meidän tähtäimessämme on nimenomaan ollut keskustapuolue ja sen ministerit? Se johtuu siitä, että siltä puolueelta me odotamme kuitenkin, että se hoitaisi köyhän asiaa jossain määrin. Kokoomuksesta sitä on turha pyytää. (Eduskunnasta: Alkion testamentti?)

Sitä paitsi nimenomaan kaksi rautarouvaa eli ministerit Isohookana-Asunmaa ja Kuuskoski ovat tuoneet tänne eläkeläisten ja opiskelijoiden ja sairaiden ihmisten elämää huonontavia lakiesityksiä. Samanaikaisesti kuitenkin he puhuvat opiskelijoidenkin puolesta. Ovat niin neekeriä, niin neekeriä niin kuin on tapana sanoa ja sanovat, että pahat pojat pakottivat minut tuomaan nämä lakiesitykset. "Vie sie, mie vikisen, ole vievinäs väkisin", tulee mieleen. Huononnuslakien allekirjoittajat ovat juuri mainitut ministerit.

Uskon, että Santeri Alkio kääntyy haudassaan senkin vuoksi, että maalaisliitto on vaihtanut pari kertaa nimeään, mutta myös sen vuoksi, että se on raunioittanut periaatteitaan olla köyhän asialla.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On syytä todeta vieruskumppanille samoin kuin ed. O. Rehnille, että minä ja me emme ole niin lapsenuskoisia, että uskotaan, että kaikki on edellisen hallituksen syytä.

Mutta on syytä edelleen todeta, että opiskelijoiden eriarvoisuus korostuu entisestään, koska vanhoille lainoille myönnetään korkotukea ja uudet eivät tätä saa. Se johtaa siihen, että kun opiskelijat eivät uskalla ottaa lainaa, heidän pitää mennä töihin, jolloin opiskeluaika entisestään pidentyy.

Ed. A. Ojalalle haluan sanoa, kun hän ei ole saanut ministeriltä vastausta, miksi huoltajakorotus poistui, että ministeri on lehtihaastattelussa sanonut, että voivathan lapsiperheet mennä hakemaan toimeentulotukea, tässä yksinkertainen selostus. Tämä jos mikä osoittaa, että opiskelijat joutuvat menemään luukulta toiselle, kun on pyritty siihen, että byrokratiaa vähennetään, mutta tämä hallitus sitä sen kuin lisää.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. O. Rehn kehui hallituksen opintotukiuudistuksen ensimmäistä vaihetta kuten hän sitä nimitti ja totesi, että kenenkään edut eivät heikkene, se ei kyllä pidä paikkaansa, ed. O. Rehn. Alle 20-vuotiaan itsenäisesti asuvan korkeakouluopiskelijan tuki alenee nykyisestä. Tällä hetkellä alle 20-vuotiaalla on mahdollisuus ollut saada yhteensä noin 3 100 markkaa erilaista tukea: opintorahaa, asumislisää, lainaa ja ateriatukea. Tämä hallituksen esitys pitää sisällään sen, että alle 20-vuotiaan enimmäismäärä tulee olemaan 2 490 markkaa eli siis 600 markkaa miinusta.

Ed. Karhunen tavallaan yritti väittää, että opposition taholta olisi jotenkin virheellistä tietoa annettu tästä uudistuksesta tai kenties olisi väärinkäsitystä tai ymmärryksen puutetta tai mitä mahtoi ollakaan, ja hän ajatteli, että kenties korkeakouluopiskelijatkin haluaisivat säilyttää nykyisen mallin, kun annetaan väärää tietoa. Korostaisin, että olemme kaikki kansanedustajat aivan hiljattain taas saaneet neljän ylioppilaskunnan kirjeen, jos ed. Karhunen on lukenut elektronista postiaan. Täällähän todetaan, että "uudistus on toteutettava seuraavalla budjettikaudella, sillä nykyisillä ehdoilla pankit eivät enää tule myöntämään opintolainoja". Tämän me kaikki tiedämme. Mutta opiskelijat edelleen korostavat niitä keskeisiä asioita, joita ovat ateriatuen säilyttäminen, huoltajakorotuksen säilyttäminen ja edelleen se, että pitkällä tähtäimel-

lä he haluavat, että tuki sidotaan kansaneläkkeeseen, jotta he tietävät, mikä opintotuen osuus tulee olemaan.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Rouva puhemies! Tässä joutuu nyt väkisinkin kertaamaan jo aiemmin todettua. Kun näköjään ei mene ensimmäisellä kerralla viesti perille, täytyy toisenkin kerran sanoa.

Ensiksikin huoltajakorotuksesta totesin, että perhepoliittisin toimenpitein tulee lapsiperheitä tukea pääasiallisesti. Sen tulisi olla tavoitteena. Huoltajakorotuksen poistuminen korkeaopiskelijoilta ja olletikin siellä aikuisopiskelijoilta on puute ja ongelma. Sen totean avoimesti. Tämä rahassa merkitsee 9—10 miljoonaa markkaa. Olisin ollut valmis hyväksymään mm. sillä tavalla tämän asian korjaamisen, että niiltä, joille huoltajakorotus nyt tulee, joka summa on noin 380 markkaa per lapsi, se voitaisiin laskea vaikka 320 markkaan. Silloin kaikki opiskelijat, joilla on alaikäisiä lapsia, saisivat 320 markkaa. Elikkä jos halutaan, näiden maksimisummien puitteissahan voidaan kohdentaa raha sillä tavalla, että jokainen saa jonkin verran.

Tämä on eduskunnan käsissä. Eduskunta voi muuttaa ja toivon, että eduskunnassa ... (Ed. Rinne: Estikö Aho sen ja kuka sen esti?) — Arvoisa edustaja, voisinko käyttää puheenvuoroni loppuun? (Ed. Rinne: Välihuudot ovat laillisia!) — Eduskunnan sivistysvaliokunnassa toivon mukaan tullaan harkitsemaan tarkoin näitä pieniä muutosvaihtoehtoja, joita täytyy olla mahdollista tehdä silloin, kun siihen perusteluja on. Itse en näe tätä mitenkään arvovaltakysymyksenä, vaan tavoitteena tulee olla, että opintotukiuudistus on mahdollisimman hyvä.

Ed. Stenius-Kaukosen puheenvuoroon en malta olla puuttumatta sen takia, että kyllä kai opiskelijoillakin täytyy jonkinlaista omaa vastuuta olla. Emme voi ajatella opintotuki- tai mitään tukijärjestelmää kehitettävän sillä tavalla, että rahaa tulee ja mitään vastuuta ei ole. Rahaa ei ole niin paljon, että sitä voitaisiin tällä tavalla jakaa. Omatoimisuus ja oma vastuu on yleensä vain hyväksi. Olemme nähneet itänaapurista, mitä tapahtuu silloin, kun ei ole yksilöllistä omaa vastuuta lainkaan, vaan kaikki vastuu sälytetään yhteiskunnalle, jota ei taas ilman ihmisiä ole olemassa.

Edustajien Tykkyläinen, Mäkipää ja Aittoniemi esille ottamaan korkoproblematiikkaan haluaisin todeta ensinnäkin sen, että hallitus omalta osaltaan on käynyt neuvotteluja ja käy neuvotteluja pankkilaitoksen kanssa ja hallitus vastaa niistä neuvotteluista. Näissä neuvotteluissa tähän saakka ei ole missään vaiheessa asetettu kyseenalaiseksi nykyisten lainojen loppuun saattamista nykyisillä korkoehdoilla. Jos joku toisin väittää, silloin käy tietenkin omia neuvottelujaan. Mutta nämä ovat hallituksen neuvottelujen tähänastiset tulokset.

Opintolainojen koroista myöskin tulevaisuudessa on neuvoteltu. Siinä kyllä ainakin tällä hetkellä yksiselitteisesti näyttää tilanne siltä, että pankkilainat eivät tule olemaan jokapäiväiseen markkinakorkoon sidottuja. Tuskin tulevat olemaan 16:ta prosenttia, vaan asettuvat normaalien asuntolainojen ja muiden edullisten lainojen rinnalle ja saavat sen mukaisen koron. En millään voi uskoa, että pankit tulevat opiskelijoilta perimään 16—17 prosenttia. Ei ainakaan missään neuvotteluissa tällaisia lukuja ole edes väläytelty. Minusta on hyvin valitettavaa, että kansanedustajatkin pelottelevat opiskelijoita, että tullaan parinkymmenen prosentin korko lainoista tulevaisuudessa ottamaan, koska näin ei todellakaan ole.

Ed. Ulla Anttila käsitteli korkeakoulupolitiikkaa laajemmaltikin. Mutta ensiksi haluaisin opintotuen kokonaismäärään puuttua. Nyt hyväksymme yleisesti kansaneläkkeen perus- ja lisäosan opintotuen määräksi, niin kuin ymmärrän, että kaikkialla on hyväksytty. Yhteiskunta, julkinen valta ja valtio, antaa perusturvan ja perusturva on eläkeläisille sama kuin opiskelijoille. Sen tulee olla työttömillä, sairailla, kaikilla kohtuullinen. Mikä on kohtuullinen perusturva? Siitä varmasti jokainen olemme eri mieltä. Summa voi olla mikä tahansa, mutta tällä hetkellä, niin kuin hyvin tiedämme, kansaneläkkeen perus- ja lisäosa on noin 2 200 markkaa.

Jos ajatellaan opiskelijan osuutta 1 570 + valtion antama takuu korkotuelle ja sitten asumislisä, niin kyllä se aika lähelle perusturvaa asettuu niillä opiskelijoilla, jotka ovat enemmistönä elikkä jotka asuvat kodin ulkopuolella ja ovat yli 20-vuotiaita. Niiden, jotka ovat alle 20-vuotiaita ja asuvat kodin ulkopuolella, asema on heikko. Olen alusta lähtien arvostellut tätä keinotekoista rajaa enkä voi sitä hyväksyä, mutta jos taloudellisista syistä rajoja pitää asettaa, niin tämä on yksi raja, joka on siellä Kurrin paperissa jo ensimmäistä kertaa asetettu ja sieltä juontaa juurensa.

Yleiseen korkeakoulupolitiikkaan: Kyllä kai varmaan viisasta on, että meillä Suomessa opiskelu olisi tehokkaampaa kuin viime vuosina on

ollut. Kovin paljoa valtiovalta ei voi korkeakoulujen sisälle mennä ja puuttua siihen, mitä sisällä tapahtuu, koska vastuu on ensisijaisesti, niin kuin hyvin tiedämme, korkeakouluilla ja opettajilla siellä. Jotakin on tulossa, ja toivon mukaan koulutuspoliittisessa selonteossa yksimielisesti ehdotettu ajatus siitä, että loisimme korkeakouluihin vihdoinkin uudet alemmat perustutkinnot, lähiaikoina toteutuu. Hallitus tulee ainakin edistämään sitä, että maahan luodaan korkeakouluihin noin kolmivuotinen tutkintojärjestelmä uudeksi perustutkinnoksi.

Ed. K a l l i o m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaa etsii opiskelijoiden vastuulle ja vastuuntunnolle kielteistä vertauskuvaa itäisiltä mailta. Se ei varmaankaan ollut muuta kuin lipsahdus ministerin suusta, enkä sitä sen tähden enempää kommentoi.

Sen sijaan on tärkeätä tässäkin tilaisuudessa miettiä sitä, olisiko sittenkin opintolainajärjestelmää hallituksen esityksestä poikkeavalla tavalla vielä katsottava. Kun ministeri puhui markkinakorkoisten opintolainojen saamisesta edulliseksi, tilanne on kuitenkin se, että jos katsomme tulopoliittisen ratkaisun tavoitteita inflaation kehittymisestä, se merkitsee, että markkinakorko myös opintolainojen osalta tulee nousemaan niin ylös, että reaalikorko menee yli 10 prosentin. Takavuosina, silloin kun ministeri Isohookana-Asunmaa esimerkiksi opiskeli tai muutamat muut, tämä olisi tarkoittanut sitä, että korkotaso opintolainoissa olisi ollut 20 prosenttia, kun inflaatio hyppi yli 10 prosentin. Siis todella koville joutuvat opiskelijat tässä.

Sen vuoksi vähin, mitä voidaan tehdä, on se, että luodaan kuitenkin jonkinlainen neuvottelujärjestelmä, mekanismi, joka helpottaa opiskelijoitten neuvottelua pankkien kanssa lainoistansa. Valtioneuvoston, hallituksen, olisi tältä osin pitänyt liikkua huomattavasti vikkelämmin, mitä tähän mennessä on tapahtunut. Nyt liikkumisesta ei ole muita takuita kuin se, että ministeri kertoo hallituksen ja ministerien neuvottelevan pankkien kanssa kertomatta, mitä on saatu neuvotteluissa aikaan.

Ed. P y k ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En näe mitään pahaa siinä, että yhteiskunnassamme tuetaan opiskelua ja nuorten kouluttautumista. Nähdäkseni opiskelu on opiskelijoiden työtä, ja sitä on aika vaikea nyt päätoimisesti tehdä, niin kuin hallituksen esityksessäkin korotetaan. Uudistuksella mukamas pyritään siihen, että opiskelijat opiskelisivat mahdollisimman tehokkaasti ja päätoimisesti. Jos ei siihen saa minkäänlaista tukea, joutuu itse ns. kantamaan vastuun eli repimään rahan jostakin opintojensa rahoittamiseen.

Sitten haluaisin kysyä ministeriltä: Mitkä ovat perhepoliittisia toimenpiteitä nykyisen hallituksen mielestä, jos kehotetaan opiskelijoita menemään toimeentulotuen piiriin? Toimeentulotuki ei nähdäkseni ole mikään perhepoliittinen toimenpide, vaan tilapäinen hätäapu perheen kriisitilanteessa.

Ed. K a s u r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaa on vaikeassa pakkorakosessa asian kanssa. Totean kuitenkin sen, että toivottavasti ministeriö ja eduskunta hyvässä yhteistyössä pyrkivät saamaan annettuun opintotukilakiin korjauksia eduskuntavaiheessa, koska minusta laki kaipaa korjaamista. En hyväksy sitä periaatetta, että esimerkiksi hyvin alkanut aikuisopintotuki ja sen kehittyminen taantuu lain myötä, ja tällä ilmeisesti osittain katetaan korkeakouluopiskelijoille avattua ns. opintotukiuudistusta, nimenomaan sitä maksatetaan aikuisopiskelijoilla.

Perustelut huoltajakorotuksen poistamiselle ovat minusta myös lyhytnäköisiä, jos me ajattelemme suomalaisen kansan tulevaisuutta ja sitä, kuinka paljon meitä tulevaisuudessa on. Meidän pitäisi päinvastoin pyrkiä kannustamaan perheitä myös hankkimaan lapsia opiskeluaikanakin. Tämä toiminta vie nyt kyllä ihan toiseen suuntaan tätä touhua.

Myöskään annettu opintotukiesitys ei ole minusta nyt kannustamassa opiskelijoita esimerkiksi nopeuttamaan opiskelutahtiaan. Päinvastoin tämä tulee merkitsemään käytännössä sitä, että työssäkäynti opiskeluaikana tulee lisääntymään, ja se luonnollisesti vaikuttaa myös valmistumisaikatauluun. Toivon todella, että sivistysvaliokunta ja sivistysjaosto eduskunnassa voisivat ministeriön hyvällä tuella korjailla tätä lakiesitystä ja myös niin, että ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Ed. V i r r a n k o s k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen nyt esittämä opintotuen uudistusesitys on merkittävä saavutus, ja erityisesti on kiitettävä ministeri Isohoo-

kana-Asunmaata, että hän on vaikeassa taloudellisessa tilanteessa pystynyt sen ajamaan läpi ja myös sitä ansiokkaasti puolustanut, toisin kuin esimerkiksi ed. Rinne on täällä väittänyt.

Mielestäni tämä opintotukiuudistus, joka lähtee painottamaan enemmän opintorahaa kuin lainaa, on, toisin kuin ed. Kasurinen väitti, nimenomaan kannustamassa opiskelijoita opiskelemaan eikä työn tekoon. Toivottavasti tämä voidaan viedä läpi eduskunnassa. Tähän sopivat ne sanat, joita tänä aikana on muutenkin moneen kertaan eduskunnassa käytetty, että tämä on oikean suuntainen, mutta riittämätön. Ilmeisesti vaikka olisi minkälainen opintotukiesitys tehty eduskunnalle, niin se olisi myös ollut oikean suuntainen, mutta riittämätön opposition mielestä.

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Rouva puhemies! Ensin ed. Kalliomäelle, kun hän korkoproblematiikasta vielä kävi keskustelua. Jos ed. Kalliomäki olisi kuunnellut tarkoin ensimmäisen puheenvuoroni, niin siinä totesin, että on tarkoitus luoda seurantajärjestelmä, joka todella toimii sillä tavalla, että reagoidaan, jos tulevaisuudessa korko lainalle nousee kohtuuttoman korkeaksi. Tällainen järjestelmä täytyy luoda. Minun henkilökohtainen käsitykseni on, (Ed. Astala: Lakiesityksessä ei ole!) että se on luotava, ja se luodaan asetuksella tähän yhteyteen. Se tulee aikanaan, kunhan saadaan asetus valmiiksi ja mietitään, millä tavalla seurantajärjestelmä on viisainta saada aikaan.

Olemme myös käyneet neuvotteluja pankkien kanssa, ja olen myös ilmoittanut hallituksen ja opetusministeriön puolelta tulokset. (Ed. Rinne: SKOPinko kanssa?) — Pankkiyhdistyksen kanssa olemme käyneet neuvotteluja emmekä minkään erityisen pankin kanssa — Sieltä käsin on aivan selkeästi sanottu, että jos uudistus lähtee liikkeelle, niin vanhoihin lainoihin ei tule nousua, vaan korot ja ehdot ovat edelleen samat ja uusien lainojen korko on kohtuullinen. Tämän pitäisi riittää. Enempää me emme tarvitse.

Kun tässä nyt on tarkoitus, niin kuin ed. Kalliomäki tietää, siirtyä pankkikorkopolitiikkaan, niin kuin sosialidemokraatitkin ovat edellyttäneet, niin tilanne on se, mikä on, eikä tässä mitään hämminkiä ole tulossa. Toivon, että todellakaan ei opiskelijoita turhaan pelotella hirveillä koroilla, niin kuin lehtikirjoituksissa ainakin näkyy tehdyn.

Huoltajakorotuksesta ja lapsilisäasiasta totean vielä, että kaiketikin periaatteellisesti pitäisi olla niin, että jokaisella lapsiperheellä olisi samanlainen tuki riippumatta siitä, missä asemassa vanhemmat ovat. Sen takia itse ainakin kannattaisin sitä, että perhepolitiikka lapsilisäjärjestelmän kautta olisi niin tehokasta, että se antaisi sen turvan, mikä lapsiperheille täytyy antaa, ja heidät täytyy ottaa huomioon erityisesti. Toivon, että lapsilisiä voitaisiin sitten korottaa, jos huoltajakorotuksesta joudutaan kokonaisuudessaan tulevaisuudessa luopumaan.

Olen ed. Kasurisen kanssa samaa mieltä ja olen iloinen, että ed. Kasurinen käytti rakentavan puheenvuoron. Todellakin tilanne on se, että aikuisopiskelijoiden tuki joiltakin osin heikkenee. Tästä olemme keskustelleet aikaisemminkin. Tämän vuoden alusta voimaan tullut laki aikuisopiskelijoiden kohdalla on taloudelliseen tilanteeseen nähden ylimitoitettu. Sille me emme mahda mitään, ja jos sieltä nyt opintoraha lähtee pois ja aikuisopintotuki samalla nousee, menetys on muutama sata markkaa. Sille ei voi mitään, mutta toisaalta ei saa unohtaa sitä, että hallitus on kahteen kertaan lisännyt aikuisopiskelijoiden opiskelupaikkoja. Kuitenkin tärkeää on se, että opiskelupaikkoja on olemassa. Niitä on nyt lisätty yli 10 000, ja se tuo myös usean sadan miljoonan markan lisäyksen ensi vuoden opintotukimenoihin. Tällä tavalla aikuisopiskelijoiden asemaa pyritään parantamaan opintotuen ohella.

Ed. A s t a l a : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin pari kommenttia. Arvoisa opetusministeri on puhunut tähän mennessä pelkkää lööperiä vasemmistoliiton lakialoitteesta. Suosittelen ehdottomasti tutustumista asiaan.

Toinen asia: raha ja taloudelliset syyt. Haluan myös ehdottomasti tehdä selväksi tämän asian, jotta se ei pyörisi jatkuvasti tässä keskustelussa mukana, myös ed. O. Rehnille.

Olisi tietenkin ollut edullista jos tämä uudistus olisi aloitettu nousukauden aikana. Mutta kun ei, niin se siitä. Nyt on kysymys, ed. O. Rehn, siitä, että tehdään valintoja. Olen ymmärtänyt, että oppositiossa on pitkälti valmiutta tehdä valintoja esimerkiksi seuraavasti:

Peruutetaan suurituloisimpien verohelpotukset. Voitaisiin maksaa koko opintotukiuudistus.

Toinen vaihtoehto: Siirretään torjuntahävittäjien ostoa muutamalla vuodella tai vähennetään ostettavien torjuntahävittäjien määrää, ed. O. Rehn. On kysymys siitä, rakastaako torjuntahävittäjiä vai rakastaako opiskelijoita, siitä on kysymys. (Ed. Rinne: Jalkaväen aseet ovat halpoja!) Yksi torjuntahävittäjä maksaa noin 150

miljoonaa markkaa, siis yksi. Vähennetään niitä nyt vaikka 10 kappaleella, 20 kappaleella 67:stä, niin me voisimme maksaa koko opintotukiuudistuksen ja todella tehdä iloisiksi Suomen opiskelijat. Se siitä rahasta. (Ed. Kasurinen: Eikä menisikään kaikki!)

Arvoisa puhemies! Meillä todella on tässä maassa sellainen väestöryhmä, joka elää ja elättää vielä lapsensakin velkarahalla. Se on tietenkin kummajainen väestöryhmänä. Tämän hallituksen esittämän opintoratkaisun jälkeenkin meillä on sama kummajaisryhmä, joka pitkästi elää velkarahalla. Mutta se joutuu maksamaan tämän jälkeen siitä markkinakorkoa.

Kuten jo aikaisemmin totesin, on toki viisasta, että hallitus esittää rahan maksamista opiskelijoille eikä pankeille. Siitä olen samaa mieltä. Mutta hallitus on samaan aikaan heikentänyt opintotukea tietyiltä osin ja tehnyt siihen sen kaltaisia kytkentöjä, että opintotuki eräiden korkeakouluopiskelijoidenkin osalta heikkenee. Mitä järkeä sellaisessa opintotukiuudistuksessa on? Tai ainakaan ei ole syytä puhua uudistuksesta, vaan eräästä opintotukiratkaisusta. Hallitukselle tuli kyllä kiire tehdä tämä ratkaisu, sillä vanha opintotukijärjestelmähän on romuttumassa, koska pankit ovat ilmoittaneet siirtyvänsä markkinakorkoisiin opintolainoihin.

Opiskelijajärjestöt ovat selkeästi arvostelleet nyt käsittelyssä olevaa esitystä mm. opintorahan riittämättömyydestä, sen muuttamisesta verolliseksi, tarveharkintaisuudesta, lainan markkinakorkoisuudesta ja siitä, että opintorahaa ei sidota indeksiin. Opintotuen kehittämiselle ei myöskään esitetä selkeää aikataulua, sekin on puute. Korotettua opintorahaa ei maksettaisi lainkaan keskiasteen opiskelijoille. Sitä ei saisi myöskään alle 20-vuotias korkeakouluopiskelija. Ja kun hallitus poistaa myös ateriatuen ja huoltajalisät, sinänsä aivan käsittämätöntä, ei ole syytä ihmetellä opiskelijoiden ärtymystä. Heillä on tuo kuuluisa tunne: "köyhät kyykkyyn".

Hallitus on syksyn mittaan varsin erikoisella tavalla yrittänyt viedä opiskelijoilta sen viimeisenkin uskottavuuden rippeen, joka heillä vielä politiikkaa kohtaan on. Ihmettelen suuresti, että kun opiskelijat uskaltavat arvostella lakiesityksen mahdollista sisältöä, uhkailee ministeri opiskelijajärjestöjä. On syytä todeta arvoisalle ministerille ja koko hallitukselle, että Suomessa pitää jo totta totisesti elää kansanvallan ja kansalaisyhteiskunnan aikoja.

Vasemmistoliitto on esittänyt oman opintotukiesityksensä. Ehdotus kattaa kaikki keskiasteen opiskelijat sekä korkeakouluopiskelijat. Tämä lakialoite on pitkän ja vakaan pohdinnan ja valmistelun tulos. Sillä konkretisoidaan opiskelijajärjestöjen tavoite siitä, että opintorahasta muodostetaan perustoimeentulo kokopäiväiselle opiskelulle. Opiskeluraha olisi täyden kansaneläkkeen suuruinen. Tämä lakialoite on siis historiallinen, koska tässä nyt konkretisoituu tämä malli lakialoitteen muotoon.

Valtiovarainministeri Viinanen ja pääministeri Aho ovat hyvin usein opposition kanssa keskustellessaan väittäneet, että opposition pitäisi esittää vaihtoehtoja, jos kerran haluaa jotakin toisin. Vasemmistoliitto on esittänyt vaihtoehtoja erittäin moneen asiaan, ja nyt me esitämme vaihtoehdon myös tähän. Mielestäni se on aivan kunnioitettavaa oppositiopuolueen käyttäytymistä, arvoisa ministeri. (Ed. Vähänäkki: Demokraattinen vaihtoehto tulee!)

Meidän ehdotuksemme mukaan opintorahan taso olisi kytketty siis täyden kansaneläkkeen määrään, johon se kohoaisi asteittain vuoteen 94 mennessä. 1.7.92 alkaen opintoraha olisi 70 prosenttia yksinäiselle henkilölle I kuntaryhmässä maksettavasta kansaneläkkeen pohja- ja lisäosasta, 1.7.93 lähtien 85 prosenttia ja 1.7.94 lähtien 100 prosenttia. Tämän hetken kansaneläkkeen tasosta laskettuna opintoraha olisi siis vastaavasti 1 637 markkaa, 1 988 markkaa ja 2 339 markkaa vuonna 94. Opintoraha käyttäytyisi kansaneläkkeen tapaan, se olisi siis sidottu elinkustannusindeksiin. Opintoraha olisi kokonaan veroton opiskelijalle, jolla ei ole työtuloja tai työtulot ovat vähäiset. Sen takaisi opiskelijatulovähennys eläketulovähennyksen tapaan.

Valtion takaaman opintolainan määrä olisi puolet kuukausittaisesta opintorahan määräytymisperusteesta. Tarveharkintaa ei olisi. Kotona asuvan korkeakouluopiskelijan opintoraha olisi 60 prosenttia määräytymisperusteista. Lukiossa opiskeleva, joka ei ole oikeutettu opintorahaan eikä lapsilisään, olisi kotona asuessaan oikeutettu lapsilisän suuruiseen opintoavustukseen ja muualla asuessaan kaksi kertaa lapsilisän suuruisen opintoavustuksen.

Hieman monimutkaisen asian selventämiseksi hahmotan vielä kertaalleen tärkeimmät erot vasemmistoliiton esityksen ja hallituksen esityksen välillä.

Ensinnä korkeakouluopiskelijan kannalta: Vasemmistoliiton esitys sisältää opintorahan tason sitomisen ja asteittaisen korottamisen täyden kansaneläkkeen tasoon 1.7.94 mennessä. Opintotuki sidotaan elinkustannusindeksiin.

Hallituksen esitys ei takaa opintorahan kehitystä. Vasemmistoliiton esityksessä opintoraha on veroton opiskelijalle, jonka työtulot ovat vähäiset. Hallituksen esityksen esityksessä opintoraha on verollinen. Vasemmistoliiton esityksessä opintorahan osuus koko opintotuesta on korkeampi. Vasemmistoliiton esityksessä kaikkien opiskelijaryhmien opintotuki paranee. Hallituksen esityksessä häviäjiä ovat kotona asuvat opiskelijat sekä itsenäisesti asuvat alle 20-vuotiaat opiskelijat. Hallituksen esityksessä vain yli 20-vuotiaat itsenäisesti asuvat opiskelijat hyötyvät hieman uudistuksesta, osa heistäkin jää miinuksen puolelle.

Vasemmistoliiton esityksen opintotuen taso mahdollistaa haluttaessa korkojen maksamisen jo opiskeluaikana, jolloin lainapääoma ei kohtuuttomasti kasva. Hallituksen esityksessä myös yli 20-vuotiaiden itsenäisesti asuvien opiskelijoiden saama hyöty on siis kyseenalainen. Jos lainaa otetaan täysimääräisesti ja korot pääomitetaan, opiskelujen päättyessä lainapääoma saattaa olla suurempi kuin nykyisessä järjestelmässä, vaikka lainaa on ottanut 30 prosenttia vähemmän. Näin on laskenut mm. Turun yliopiston ylioppilaskunta. Vasemmistoliiton esitys ei tee keinotekoista eroa alle ja yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden välille.

Vasemmistoliitto siis pyrkii tällä harkitulla, kokonaisvaltaisella ja realistisella opintotukiesityksellä, joka toteutettaisiin asteittaisesti, siihen, että opiskelijoiden kokopäivätoiminen opiskelu olisi mahdollista. Perustoimeentulo olisi turvattu, eikä velkavankeutta syntyisi. Esitämme myöskin ateriatuen ja huoltajalisän säilyttämistä.

Toivon, että opetusministeriö ja opiskelijajärjestöt tutustuvat vasemmistoliiton eduskuntaryhmän lakialoitteeseen, mikä toivottavasti auttaa opiskelijaliikettä kamppailussa oikeudenmukaisen toimeentuloturvan puolesta niin, että opintorahaa asteittain nostetaan täyden kansaneläkkeen tasolle.

Arvoisa puhemies! Muistutettakoon tässäkin yhteydessä vielä mieliin se, että opiskelijat ovat tärkeä voimavara, kun kansakuntaa yritetään laman syövereistä nostaa. Onhan koulutus paras aktiivinen lamalääke. Koulutus ja tiede sekä yhä korkeampi osaaminen ja taitaminen ovat keinoja, joilla lamasta noustaan. Toki hintakilpailukykymme on tärkeä asia, mutta pärjäämisemme ydin on osaamiskilpailukykymme, siis meidän pärjäämisemme ydin on osaamiskilpailukykymme, ja siinä ovat tämän päivän opiskelijat hyvin vahvasti mukana. Nyt on siis vasemmistoliiton mielestä aika

---

Ed. Moilanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Hyvät kollegat ja kuulijat! Pääministeri Ahon porvarihallituksen politiikka on kohtelemassa hyvin kaltoin eläkeläisiä ja opiskelijoita. Erityisen kaltoin se kohtelee niitä korkeakouluopiskelijoita, joilla on lapsia. Hallituksen talouspolitiikka on ollut epäuskottavaa ja surullista seurattavaa: sekoilua, päättämättömyyttä, typeriä lausuntoja lausuntojen perään.

Hallitus olisi voinut onnistua edes yhdessä asiassa, tässä opintotukiuudistuksessa. Olihan opintotuen johtoryhmän pohjatyö erinomainen, laajasti yli puoluerajojen hyväksytty ja tuettu. Mutta porvarihallitus valitsi tässäkin asiassa sosiaalisen eriarvoisuuden linjan jakamalla opiskelijat mielivaltaisesti. Keskiaste jäi kokonaan pois tässä vaiheessa. Tämä on tuomittavaa porvarillista koulutuspolitiikkaa, jossa vain eriarvoisuus korostuu. Erottelu on perusteetonta ja lisää koulutuksellista epätasa-arvoa.

Uudistus on korkeakouluopiskelijoiden kannalta näennäisesti parannus mutta johtaa monissa tapauksissa mielestämme tilanteen huononemiseen nykyisestään. Opintotukea ei ole sidottu kustannuskehitykseen, opintoraha ei ole tasoltaan riittävä, opintolainoista maksettavat korot nousevat, korkotuki poistuu, opintorahan huoltajakorotukset poistetaan, samoin ateriatuki. Ongelmia ei ratkaista lakaisemalla ne näennäisuudistuksen maton alle, päinvastoin.

Aikuisopiskelijoiden kohdalla hallituksen esitys merkitsee huolestuttavia heikennyksiä. Myös heidän lainojensa korot nousevat. Korkotuki ja opintorahan perusosa poistetaan aikuisopiskelijoilta. Hallitus siis pikemminkin rohkaisee aikuisia jäämään pois koulutuksesta, vaikka suuntauksen mielestämme pitäisi olla päinvastainen.

Ongelmallisen ryhmän muodostavat erityisesti korkeakoulupaikan saaneiden pienituloisten vanhempien lapset tai nuoret. Hallituksen esitys tulee mielestäni lisäämään luokkarajoja yhteiskunnassamme uudestaan. Hallitus on siirtämässä tukea aikuisopiskelijoilta korkeakouluopiskelijoille. Se ei mielestämme ole johdonmukaista. Hallitus ohjaa opiskelijat pankkitiskille pystymättä lupaamaan nuorille tasapuolista kohtelua. Saako tiskillä tavallisen työläisen, palkansaajan,

lapsi saman kohtelun kuin pankin isännistön jäsenen perillinen?

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on hyvästä yrityksestä huolimatta torso ja tynkä, mitä nimitystä nyt kukakin haluaa käyttää. Opintotukiratkaisu koskee ainoastaan yli 20-vuotiaita itsenäisesti omasta taloudestaan vastaavia, perheettömiä ja avioliitossa olevia korkeakouluopiskelijoita. Heidän opintorahaosuutensa nousee esityksen mukaan 1 570 markkaan kuukaudessa.

Esityksen pahin epäkohta on se, mikä keskustelussa jo kiitettävällä tavalla on tullut esille, että keskiaste jää kokonaan uudistuksen ulkopuolelle. Vaikka tähän saakka velkaantuminen on ollutkin vain korkea-asteen ongelma, niin pitkien peruskoulupohjaisten koulutusohjelmien myötä ongelma on laajentumassa myös ammatillisessa koulutuksessa. Tästä näkökulmasta opiskelijoiden erottelu näin mekaanisesti on perusteetonta ja lisää, kuten totesin, koulutuksellista eriarvoisuutta.

Opintotuen saajien erottelu 20 vuoden ikärajalla on perusteetonta. Sekin on täällä lähes yksimielisesti todettu. 18 ikävuotta tulisi olla myös opintotuen myöntämisessä täysi-ikäisyyden raja.

Opintorahan verollisuus on sinänsä oikea periaate, mutta opintorahan määrän jäädessä näinkin alhaiselle tasolle verotettavuutta ei voi tässä tilanteessa pitää oikeudenmukaisena.

Se, että hallituksen esityksessä opiskelija joutuu edelleen turvaamaan toimeentuloaan opintolainalla, nyt markkinaehtoisella, ei poista velkaantumisen ongelmaa. Markkinaehtoisuus saattaa sekin opiskelijat eriarvoiseen asemaan lainoja myönnettäessä.

Vähintäänkin arveluttavana voidaan myös pitää sitä, että uudistusta rahoitetaan poistamalla korkeakouluopiskelijoilta muita opintososiaalisia etuuksia. Ateriakohtaisen ruokailutuen poistaminen ei aiheuta haittaa pelkästään opiskelijan terveydelle vaan vaarantaa myös opiskelijaruokaloiden toiminnan. Sitä paitsi ateriatuki on ollut silläkin tavalla järkevä tuen muoto, että se on suosinut nimenomaan päätoimisia opiskelijoita. Myös huoltajakorvauksen poistaminen heikentää useiden perheiden ja etenkin yksinhuoltaja-opiskelijoiden asemaa.

Opintotukiuudistuksen jatkovalmistelua ja opintorahan kasvattamista opintotuen kokonaismäärästä ei riittävästi turvata. Opintorahan määrää ei sidota kansaneläkkeen eikä lapsilisien määriin, vaan hallitus esittää vuosittaisia tarkistuksia huomioiden opiskelijoiden elinkustannusten kehityksen ja toimeentuloturvan tarpeen. Myös jatkovalmistelu jää epävarmaksi. Hallitus lupaa ainoastaan "asteittain laajentaa uudistusta kaikkiin opintotuen saajiin" myöhemmin erikseen päätettävällä tavalla.

Hallituksella oli käytettävissään opintotuen johtoryhmän erinomainen uudistusesitys, joka olisi avannut tien nykyisestä tilanteesta. Nyt hallituksen esitys palvelee enemmän pankkeja ja valtiota, vähemmän opiskelijoita.

Tuomittavaa on ollut myös se, että hallitus on yrittänyt asettaa korkeakouluopiskelijat ota tai jätä -tilanteeseen, vaikka se on ollut hyvin tietoinen siitä, että vanhaa opintotukijärjestelmää, johon palata, ei enää ole.

Sosialidemokraattien lakialoite, jota aiemmin eduskunnassa on käsitelty, ryhmämmehän jätti sen jo reilu viikko sitten, perustuu opetusministeriön ja opintotuen johtoryhmän esityksiin. Olemme tehneet esityksemme, koska hallituksen esitys on olennaisilta kohdin vajaa. Jos halutaan, niin kuin me sosialidemokraatit haluamme, opiskelijoiden kouluttavan itseään päätoimisesti, on eduskunnassa saatava hallituksen esitykseen seuraavat parannukset:

1. Ateriatukea ei saa poistaa. Valtio säästää näennäiset 31 miljoonaa markkaa, mutta romuttaa samalla korkeakoulujen ruokalajärjestelmän. Hinnan noustessa ja ruoan laadun laskiessa noin kolmannes asiakkaista häviää ja näin ollaan kierteessä. Korkeakoulujen ateriatuki on taannut mahdollisuuden terveelliseen ateriaan opiskelukiireiden keskellä.

2. Huoltajakorotusta ei saa poistaa. Perheellisten opiskelijoiden toimeentulo on jo nyt äärimmilleen viritetty. "Säästö" näkyisi heti sosiaalivirastojen menoina.

3. Ikärajaa on alennettava. Oikea ikäraja on 18 vuotta. Valtio ajaa nuoria suoraan työttömyyskortistoon tarpeellisia välivuosia pitämään. Väliinputoajina ovat erityisesti nuoret naiset, miehet kun suorittanevat asevelvollisuuttaan — tai siviilipalveluaan, tuli mieleen, kun katsoin ed. Aittoniemeä.

4. Verotuskohtelu on selvitettävä. Valtio on nyt siunaamassa suoran tulonsiirron kunnille. Verotuksen voi ottaa käyttöön vasta silloin, kun opintotuen taso on riittävä.

5. Opintotuki on sidottava kansaneläkkeeseen. Näin opintotuki pysyisi turvattuna eikä riippuisi satunnaisista päätöksistä.

Rouva puhemies! Uudistus on aloitettava, mutta hallituksen esitystä parempana.

Rouva puhemies! Ehdotan, että tämä hallituksen esitys opintotukiuudistuksesta jäisi pöydälle ensi viikon tiistain täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on se jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Gustafsson ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Gustafssonin ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

15) Ed. Astalan ym. lakialoite n:o 83 opintotukilaiksi ja laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että myös tämä asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on se jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Astala ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Astalan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

lakivaliokuntaan

16) Hallituksen esitys n:o 168 laiksi oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta annetun lain muuttamisesta

17) Hallituksen esitys n:o 169 laeiksi tuomiokuntain hoidosta annetun lain 5 ja 8 a §:n ja raastuvanoikeudesta annetun lain 4 a §:n muuttamisesta

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan

18) Hallituksen esitys n:o 170 kansaneläkelaitoksen henkilöstön eläkevastuun kattamista koskeviksi säännöksiksi

---

19) Hallituksen esitys n:o 171 laiksi turvapaikan hakijoiden vastaanottoasemista ja -keskuksista

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! En pyytele pöydälle, vaan lausun muutaman sanan hallituksen esityksestä laiksi turvapaikan hakijoiden vastaanottoasemista ja -keskuksista. Tämä osoittaa sitä, että kansalaisten vastustuksesta huolimatta hallitus varautuu yhä suurempien pakolaismassojen ottamiseen tänne, vaikka aivan lähialueelta, mikä vastaanotto olisi ymmärrettävää, tällaista painetta ei ole.

Hallituksen esityksessä on hyvin surkeata se, että Perniön ja Lapinlahden alkoholistiparantolat lakkautetaan tällä esityksellä. Sieltä poistetaan 70 työntekijää ja palkanmaksu heille lakkaa. Näistäkin parantoloista, joissa sairaita suomalaisia ihmisiä on huollettu, tehdään pakolaisten vastaanottokeskuksia. Tämä osoittaa, miten härskiä hallituksen politiikka on tässäkin

suhteessa. Siitä huolimatta, että meillä on uusi ulkomaalaislaki, ei sisäasiainministeriö pysty tekemään mitään sellaisia päätöksiä, jotka olisivat kielteisiä esimerkiksi somaleiden suhteen. Heidän osaltaan tehdään joko myönteisiä tai sitten oleskelulupapäätöksiä, joka on käytännössä sama kuin turvapaikan myöntäminen pidemmälle ajatellen.

Minä ihmettelen, miksi sisäasiainministeriön ulkomaalaisosasto ei ole pystynyt sen tyyppiseen toimintaan, mitä ulkomaalaislain säätämisen yhteydessä toivottiin, eli tekemään nopeita ratkaisuja ja myös palauttamaan Suomesta pois ne pakolaiset, joilla ei ole kansainvälistä pakolaisstatusta ja joiden ottaminen tänne ei ole kansainvälisen lain mukaista. Kun tehdään toisinpäin, silloin joudutaan tällaisiin lakeihin ja alkoholistien heittämiseen pakkaseen, jotta saadaan pakolaisia lämpimään.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Aittoniemelle todeta, että kysymys ei ole kansalaisten vastustamisesta tai hyväksymisestä pakolaisten suhteen, vaan nimenomaan kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista, joihin Suomikin on sitoutunut. Ennen kaikkea kysymyksessä on yleinen sivistynyt humaani käytäntö hädässä olevien ihmisten ollessa kyseessä.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! En halua aiheesta jatkaa sen enempää. Minä en vastusta sellaisten pakolaisten ottamista tänne, jotka omaavat kansainvälisen pakolaisstatuksen, jotka ovat vainottuja tiettyjen asioiden johdosta. Mutta kysymys ei ole siitä. Me olemme kansainvälisiä hölmöjä, jotka otamme kaiken vastaan, mitä tänne tulee. Kaiken lisäksi tietyt järjestöt ovat vielä ulkomailla johtamassa toimintaa, jonka kautta pakolaisia ohjataan Suomeen kansainvälisten hölmöjen luo. Ei ole ollenkaan kysymys siitä, mistä edellinen puhuja puhui.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

20) Hallituksen esitys n:o 172 työttömyyskassalain 29 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

21) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 82 laiksi lapsilisälain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Tulopoliittisella ratkaisulla heikennetään varmasti väestön valtaosan toimeentuloa. Saattaa olla, että jonkun hyvätuloisen tulot jäävät leikkaamatta tai ainakaan hyvätuloisilla leikkaukset eivät kosketa niin kipeästi kuin ne koskettavat lapsiperheitä. Me olemme monessa yhteydessä todenneet, että lapsiperheet ovat todella tiukoilla tässä maassa. Jos nyt lapsiperheiden toimeentuloa heikennetään, niin kuin tulopoliittisella sopimuksella aiotaan tehdä, niin monessa lapsiperheessä elämä käy todella vaikeaksi. Se aiheuttaa monenlaisia seurauksia. Sen vuoksi me vasemmistoliitossa emme mitenkään voi hyväksyä esitettyjä ratkaisuja.

Tässä tilanteessa se, mitä vähintään on tehtävä, on korottaa lapsilisiä. Siksi olemme tehneet lakialoitteen, että lapsilisiä korotettaisiin 50 markalla kuukaudessa. Sekin on pieni korotus, mutta auttaisi tässä tilanteessa edes vähän.

Tärkeä muutosesitys on myöskin se, että vihdoinkin muutettaisiin tätä järjestelmää niin, että kun vanhin lapsi täyttää 16 vuotta ja alkaa saada jatkettua lapsilisää, niin palattaisiin tässä normaaliin lapsilisäsysteemiin. Monta kertaa perheessä lapsilisän määrä itse asiassa alenee, kun vanhin täyttää 16, vaikka hän edelleen saa lapsilisää. Tämä ei ole hyvä järjestelmä, ja tähän tulisi saada muutos aikaan.

Uutena esityksenä meillä on se — jo viime vuonna esitimme samaa — että elatusvelvollisille ryhdyttäisiin myöskin maksamaan pientä lapsilisää, 150 markkaa kuukaudessa. Se mahdollistaisi sen, että elatusvelvollinen voisi myöskin paremmin huolehtia lapsestaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi tiistain täysistuntoon

22) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 38 (HE 52)

23) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 39 (HE 94)

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi tiistaina kello 14. Kyselytunti on tänään kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 16.43.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola